

MARCZIUS TIZENÖTÖDIKE

A magyar szabadság és demokrácia történeti és kulturális folyóirata

Alapítva 2010. október 11-én

2024/5-6 szám

Tartalom

Villám

- [Ezután már csak az hiányzott](#)

Emlékezet

- [Montesquieu: Perzsa levelek](#)
- [Ezékiel könyve](#)
- [Ballai László: A várva várt Nyugat](#)
- [Nándi Mihály: NER-Land](#)
- [Ballai László: A meg nem gondolt gondolat III.](#)
- [Földeák Iván: Elfeledett ünnepe\(k\)](#)

Déliab

- [Bakó Endre: Utazás Csokonai koponyája körül](#)
- [Csokonai Vitéz Mihály: Az én poézisom természete](#)
- [Csokonai Vitéz Mihály: Az álom](#)
- [Köves István: Sanyiné](#)
- [Ádám Tamás: Satuprés](#)
- [Lukáts János: De hiszen ez Berlin!](#)
- [Udvarhelyi András: Egy jó ember, tiszta szándékkal II.](#)
- [Deák Mór: Próba](#)
- [Deák Mór: Tajték](#)
- [Jahoda Sándor: Ébren járkálok](#)
- [Jahoda Sándor: Nem látom már](#)
- [Jahoda Sándor: Burukk](#)
- [Karinthy Frigyes: Vak csibe](#)
- [Le Fondant: A Tappancs és a Parancs](#)

Húrok

- [Nándi Mihály: Opera anima](#)

Villám

Ezután már csak az hiányzott

„Ezután már csak az hiányzott, hogy a túlbuzgóság véghezvigye a második csapást is: tönkretette az ipart; ezzel lehanyatlott a birodalom, és vele együtt, szükségszerűen, a vallás is, melyet pedig mindenáron föl akartak virágoztatni.”

Montesquieu

Emlékezet

Montesquieu: Perzsa levelek

LXXXV. LEVÉL

Üzbég Mirzának, Iszpábanba

Nyilván hallottad, Mirza, hogy Szolimán sah néhány minisztere kitervelte: minden Perzsiában élő örmenyt kényszerítenek rá, vagy hagyja el a királyságot, vagy térjen át a mohamedán vallásra. Úgy gondolták, mindaddig szégyenfolt szennyezi be a birodalmat, amíg e hitetleneknek szállást ad kebelében.

Vége is lett volna a perzsa dicsőségnek, ha ezúttal a vak buzgóság hitelre talál.

Hogy, hogy nem, a dolog kudarcba fulladt. Sem akik fölvetették, sem akik elvetették, nem gondolták meg, mi lesz állásfoglalásuk következménye; amit az értelemnek és a politikának kellett volna tennie, megtette a véletlen, s megmentette a birodalmat attól a veszedelemtől, mely sokkal súlyosabbnak ígérkezett, mintha egy nagy csatát vesz el, vagy két városa kerül idegen kézre.

Az örmények száműzésével egyetlen nap alatt el akarták pusztítani a föld színéről a birodalom valamennyi kereskedőjét és majdnem valamennyi iparosát. Bezzeg a nagy Abasz sah inkább levágatta volna a két karját, semhogy ilyen rendeletet aláírjon; ahelyett, hogy a Nagymogulhoz és India többi királyához kergette volna legszorgalmasabb alattvalóit, inkább királysága felét nekik adta volna.

Túlbugzó mohamedánjaink üldözései arra kényszerítették a gebrákat, hogy tömegestül vándoroljanak át Indiába; így vesztette el Perzsia ezt a szorgos földművelő népet, mely dolgosságával egyedül tudta volna legyőzni földjeink terméketlenségét.

Ezután már csak az hiányzott, hogy a túlbugzóság véghezvigye a második csapást is: tönkretette az ipart; ezzel lehanyaglott a birodalom, és vele együtt, szükségszerűen, a vallás is, melyet pedig mindenáron föl akartak virágoztatni.

Ha minden elfogultság nélkül gondolkodunk, nem tudom, Mirza, nem kell-e fölvetnünk a kérdést: vajon nem jobb-e, ha egy államban többféle vallás van.

Megfigyelhető, hogy az úgynevezett megtúrt vallások követői általában hasznosabb polgárai hazájuknak, mint azok, akik az uralkodó vallás hívei; az előbbiek ugyanis nem juthatnak rangokhoz, s nem válhatnak ki másként, mint gazdagságuk és jólétük révén, igyekeznek tehát, hogy munkájukkal vagyont szerezzenek, s örömet vállalják a társadalomban kínálkozó legnehezebb foglalkozásokat.

Egyébként, minthogy minden vallásban vannak a társadalomra nézve hasznos parancsolatok, fontos, hogy buzgón meg is tartsák őket. Márpedig mi ösztönzi jobban e buzgóságot, mint a vallások sokfélesége.

Engesztelhetetlen vetélytársak állnak szemben egymással; a kölcsönös féltékenység a legkisebb magánemberig elhat, mindenki résen van, mindenki óvakodik tőle, hogy olyasmit kövessen el, amivel gyalázatba keverhetné, megvetésnek vagy az ellenpárt irgalmatlan megrovásának tehetné ki a maga pártját.

Megfigyelték, hogy egy-egy államban a régi vallás vad hajtásainak lenyesegetésére mindig az a legbiztosabb mód, ha beengednek valaminő új felekezetet.

Hiába mondják, hogy az uralkodónak nem érdeke, hogy egyszerre több vallást tűrjön meg országában. Abból se származnék a világon semmi kára, ha a földkerekség valamennyi szektája nála gyülekezne össze, hiszen egy sincs köztük, amelyik ne parancsolna engedelmességet és ne hirdetne hódolatot.

Elismerem, a történelem tele van vallásháborúkkal; de vigyázzunk: nem a vallások sokfélesége okozta a háborúkat, hanem a magát uralkodónak tartó vallás türelmetlensége.

Ez az a prozelita szellem, melyet a zsidók az egyiptomiaktól tanultak, s mely aztán róluk ragadt rá, mint valami népszerű ragály, mohamedánokra és keresztényekre egyaránt.

És ez az a részegség, melynek terjedését úgy kell tekintenünk, mint az emberi értelem teljes napfogyatkozását.

Mert végtére is, ha a mások lelkiismeretét gyötörni nem volna embertelenség, ha nem származnék belőle egyetlen olyan káros következmény sem, aminő ezrével származik, bolond volna, aki ilyesmin törné a fejét. Aki azt akarja, hogy változtassam meg a vallásomat, nyilván azért akarja, mert ő, ha erre kényszerítenék, nem változtatná meg a magáét; nem érti hát, miért nem teszek meg valamit én, amit ő talán a világ minden kincséért sem tenne meg.

Párizsban, Desumada első holdjának 26. napján, 1715-ben.

Ezékiel könyve

13. rész

1. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván: Embernek fia!

2. Prófétálj Izráel prófétái ellen, akik prófétálnak, és mondd azoknak, akik önnön szívökből próféták: Halljátok meg az Úr beszédét!

3. Így szól az Úr Isten: Jaj a bolond prófétáknak, akik az önnön lelkök után mennek,

4. Mint rókák a romok közt, olyanokká lettek prófétáid, oh Izráel!

5. Nem hágtatok fel a törésekhez, nem falaztatok falat Izráel háza körül, hogy megállhassatok a harcban az Úrnak napján.

6. Hívságot láttak s hazug jóvendölgetést, kik ezt mondják: Monda az Úr! holott az Úr nem bocsátotta őket, és még várják, hogy betelik beszédök.

7. Avagy nem hiábavaló látást láttatok-é, és nem hazug jóvendölgetést szóltatok-é? midőn ezt mondjátok vala: Monda az Úr! holott én nem szólottam!

8. Ennek okáért így szól az Úr Isten: Mivelhogy hívságot szóltatok és hazugságot láttatok, azért ímé én ellenetek leszek, ezt mondja az Úr Isten.

9. És leszen kezem a próféták ellen, kik hívságot látnak és hazugságot jóvendölgetnek; az én népem gyülekezetében nem lesznek, Izráel házának könyvébe nem irattatnak, és Izráel földjére be nem mennek, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr Isten.

10. Azért, mert eláltatták az én népemet, mondván: béke! holott nincsen béke; és ha a nép falat épít, ímé ők bemázolják azt mázzal.

11. Mondjad a mázzal mázolóknak, hogy leomlik; ömlő záporosó leszen, és ti jégeső kövei hulljatok, szélvihar hasítsd szét.

12. És ímé leomlik a fal. Avagy nem mondják-é majd néktek: hol a mázolás, amellyel mázólatok?

13. Ezokáért így szól az Úr Isten: És meghasogatom szélviharral búsulásomban, és ömlő zápor leszen haragomban, és lesznek jégeső kövei búsulásomban annak elrontására.

14. És ledöntöm a falat, melyet mázzal mázólatok és levetem a földre, és mezítelen lesz fundamentoma; és leomlik, és ti vesszettek el közepette, és tudjátok meg, hogy én vagyok az Úr.

15. És teljessé teszem búsulásomat a falon és azokon, akik mázolák azt mázzal, és mondom néktek: nincs a fal és nincsenek, akik azt mázolák,

16. Tudniillik Izráel prófétái, kik prófétálnak Jeruzsálemnek és látnak néki békességnek látását, holott nincsen békesség, ezt mondja az Úr Isten.

17. És te, embernek fia, fordítsd orcádat néped leányaira, akik önnön szívükből prófétálnak, és prófétálj ellenök.

18. És mondjad: Így szól az Úr Isten: Jaj azoknak, akik kötésekét varrogatnak minden kézcsuklóra, és takarókat készítenek akármilyen természetűek fejére, hogy lelkeket vadásszanak! Némely lelkeket elvadásztok népemtől, másokat elevenen megtartotok a magatok hasznára.

19. És megszenteltelenítetek engem népem előtt néhány marok árpáért és falat kenyérért, hogy lelkeket öljetek, melyeknek nem kellene meghalniok, és hogy lelkeket elevenen megtartsatok, melyeknek nem kellene élniök, hazudozván népemnek, amely hazugságra hallgat.

20. Ezokáért így szól az Úr Isten: Ímé én kötéseitek ellen leszek, amelyekkel ti a lelkeket vadásszátok, mint madarakat; és leszaggatom azokat karjaitokról, s a lelkeket, melyeket ti vadásztok, szabadon bocsátom, mint madarakat.

21. És elszaggatom takaróitokat, és megszabadítom népemet kezetekből, és nem lesznek többé zsákmány a ti kezetekben, s megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

22. Mivelhogy megszomorítjátok az igaznak szívét hazugsággal, holott én őt bántani nem akartam, s megerősítetek a hitetlen kezeit, hogy meg ne térjen gonosz újtjáról, hogy őt életben megtartsam.

23. Ezokáért hívságot nem láttok és jövendőt nem jövendölgettek többé, s megszabadítom népemet a ti kezetekből, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

Ballai László: A várva várt Nyugat

Stefano Bottoni igen alapos értekezésében arra vállalkozik, hogy összegző képet adjon Kelet-Európa történetéről 1944-től napjainkig. Mindig nagyon érdekes azzal szembesülni, és abból tanulni, hogyan vélekednek rólunk a külföldiek. Az olasz történész széles kutatási alapból – így számos magyar kútfőből – merítő művének Magyarországot érintő vonulatából kívánok kiindulni, egy 1956-os felütéssel:

„Az 1956-os forradalom és szabadságharc története 1989 előtt, a Kádár-rendszerben az utolsó igazi tabutémának számított, azt követően azonban széles történeti és társadalmi vita tárgyává vált. A hivatalos kádári interpretáció sokáig külföldről támogatott ellenforradalomnak bélyegezte, de az 1970-es évektől kezdve a Kádár-rendszer fő célja a kollektív emlékezet 1956-tól

való eltávolítása, egyfajta irányított amnézia volt. A másként gondolkodók és a nyugati megfigyelők értelmezésében azonban a forradalom a kezdeti szocialista indulásból nyíltan antikommunista jellegű, szovjetellenes, demokratikus és nemzeti megmozdulás lett. A holokauszttagadóként ismertté vált David Irving brit publicista odáig jutott, hogy hosszú »hivatalos« magyarországi tartózkodását követően egy, a magyar hatóságok biztosította dokumentumok felhasználása alapján megírt kötetben az 1956-os forradalom antiszemita felkelés jellegét hangsúlyozta. Mások, mint például Bill Lomax vagy Heller Ágnes kiemelték a munkástanácsokat jellemző humanitárius utópiát és ismételten a szocialista karaktert hangsúlyozták. 1956 baloldali interpretációját különösen elleneztek hivatalos szinten, mivel veszélyeztette a kádári propaganda igyekezetét, amellyel le kívánta tagadni a munkásság aktív szerepét a forradalom napjaiban és november 4-ét követően is az elért legfontosabb eredmények megvédésében.

A legújabb történeti kutatásokból a felkelők politikai pozícióinak igen jelentős eltérése derül ki: a nemzeti függetlenség és a Moszkvától történő elszakadás tekintetében mutatkozó nemzeti egyetértéstől eltekintve politikai törekvések az antisztálinista szocializmustól a »harmadik úton« át a kapitalista demokrácia helyreállításáig széles körben mozogtak. Nagy Imre, 1989-et követően gyorsan mártírrá és a haza atyjává alakult, szerepét visszavetített módon vizsgálták, kiemelve a forradalomhoz történő hozzáállásának ellentmondásait. Egyesek politikai alkalmatlanságának jelét vélték felfedezni abban, hogy nem volt képes megfékezni a bukásra ítélt fegyveres felkelést. Mások azt vetették a szemére, hogy miért nem kezdeményezte a magyar hadsereg beavatkozását a második szovjet intervenciót követően. Az elemzésekben emellett egyre nagyobb hangsúly esik a forradalom nemzetközi kontextusára: a szovjet döntéshozatali folyamatra, a Nyugat verbális és éppen ezért elhanyagolható támogatására, Jugoszlávia kétértelmű szerepére, valamint a magyar 1956-nak a szomszédos országokra és a nyugati kommunista pártokra gyakorolt hatására.

A forradalom bukása mély társadalmi átrendeződéshez és hosszú távú kollektív lélektani válsághoz vezetett Magyarországon. A régi/új hatalom propagandája nemcsak elítélte az »ellenforradalmat«, hanem azt érezte állampolgáraival, hogy nincs értelme az ellenállásnak; a normális élet többet ér a hősi tetteknél. Évtizedekig a magánszféra maradt az egyetlen hely a hivatalosan tagadott és elnyomott igazságra való emlékezésre. 1956 »titkos« emlékezete nemcsak az emigrációban, hanem a nem hivatalos Magyarországon is tovább öröklődött. Mindazonáltal 1956 alternatív emlékezete elveszítette eredeti társadalmi bázisának nagy részét (hiszen magyarok milliói már a forradalmat követően is őrizték az októberi napok pozitív emlékét), hogy a későbbiekben szinte kizárólag egymással versengő, kis létszámú értelmiségi csoportok örökségévé váljon.”

E tárgyilagos elemzés a legkevésbé sem felelhet meg a jobboldali nemzeti-keresztény konzerváció kérdéseket nem tűrő ideológusainak. Számukra az állami ünneppé tett október 23. funkcionálisan is november 7. helyébe lépett. Nem merülhet fel kérdés e „nemzeti” alapértékünkkel kapcsolatban, ha valakiben mégis, az hazaáruló. Kétezeröttszázan áldozták életüket a magyar szabadságért és több mint tízezren sebesültek meg. Zömükben munkásszármazásúak. Miért? A Rákosi-rendszer ocsmányságain felháborodva, egy igazságos társadalomért indultak a barikádra. Harci kedvüket a Szabad Európa rádió magyar munkatársainak azon hírkeltése is fokozta: tartsanak ki mert jön már az amerikai segítség. Ennek a kürtölésnek semmilyen, az USA-ból származó hivatalos információ nem szolgált alapjául. Bár a nyugati sajtó valóban nagy szimpátiával figyelte a magyarországi eseményeket, a hidegháborús

viszonyok miatt is elképzelhetetlennek tűnt, hogy egy ország kiváljon a szovjet blokkból. Ráadásul az amerikai kormányköröknek ugyanekkor egy valóban világpolitikai súlyú kérdés, a szuezi válság okozott fejtörést. Vajon az a tizenötezer ember akkor is kiáll a barikádokra, ha tudja, hogy sem a Nyugat, sem a saját kormánya és voltaképpen az ország népe segítségére sem számíthat? Mert az ország népe – „jobb ebből kimaradni” – dermedten ült otthonában. Hová lett az a kétszázezer ember, aki a Parlament előtt tüntetett? Tizenötezeren mertek fegyvert ragadni a kezükbe. És az 1956. decemberéig nyitva álló határokon át kétszázezren hagyták el az országot, zömükben értelmiségiek. Ők a Nyugat szimpátiájában és segítségével, mint forradalmárok fürödhetek, amíg az elhagyott hazában kétszázhuszonkilenc halálos ítéletet szabtak ki és több mint húszezer embert vetettek börtönbe.

„Kádár három héttel Nagy Imre és mártírtársainak – akiknek halála miatt az egykori első titkárt közvetlen felelősség terhelte – ünnepélyes újratemetését követően, 1989. július 6-án meghalt. Kádár, aki 1956-ban a bevonuló szovjet csapatok oldalán állt és személyesen irányította a forradalom véres megtorlását, három évtizeddel később »minden idők egyik legnagyobb magyar politikusaként« vonulhatott be a kollektív emlékezetbe. A halála után készült közvéleménykutatások szerint a megkérdezettek háromnegyede nagyra becsülte politikai pályafutását és a vezetése alatt elért eredményeket: sokan válaszoltak így azok közül is, akik 1990-ben valamelyik nyíltan antikommunista pártra szavaztak.”

A magyar lakosság zöme ma is hagyomány- és főleg tekintélytisztelő. Gondoljunk csak Ferenc József példájára, aki embertelen terrorral és a magyar alkotmány elsöprésével kezdte uralkodását, majd azt nem egyszerűen „apostoli uralkodóként”, de „Ferenc Jóskaként”, a „boldog békeidőket” máig megtettesítő nosztalgiafiguraként fejezte be. (A giccset azt teszi teljessé, hogy intésére egy egész nemzet lelkesülten támogatta dinasztikus háborúját, amelyet 1848-as jelszavakkal népszerűsítettek.) Tudniillik az ő korszakára esik hazánk addig legdinamikusabb gazdasági és jóléti fejlődése. Azt a kortársak, az éles szemű Kossuth Lajost kivéve nem vették észre, hogy Magyarország a kiegyezéssel nem vált önálló állammá, amint azt sem, hogy a Monarchia mint egyfajta gazdasági közösség, jelentős belső piacával a nemzetközi tőkebefektetők számára vonzóvá vált. Kossuth, hogy ne teljesebben be kasszandrai jóslata, miszerint a jövő európai háború magát a soknemzetiségű Magyarországot is szét fogja szakítani, javasolta is a dinasztikus bilincsek széttörését és a nemzetek saját akaratán alapuló Dunai Konföderáció létrehozását.

Ez az illúzió nem teljesülhetett, mint az sem, hogy az I. világháború utáni Magyarország vezető garnitúrája majd egy önálló „nemzeti-keresztény”, politikát visz sikerre, mert az csak a rokonszemű náci Németország erőterébe vezetett. Egyébként Trianon konjunktúralovagja, Horthy Miklós is egy hagyomány és tekintélytisztelő rendszert hozott létre – amelyben ő lett a legfőbb guru. Nevének és címeinek említésével kezdődött az oktatás a Klebersberg-féle iskolákban. A német bilincsek széttörése után – az persze idegen hatalom beavatkozása nélkül nem ment – rövid demokratikus fordulatot, majd egy sztálinista diktatúrát követően új tekintély jelentkezett, Kádár, az „Öreg”.

„A Kádár-rendszer az 1950-es évek első feléhez képest rugalmasabb és okosabb agrárpolitikát folytatott: a parasztok számára, akik az aktív népesség egyharmadát jelentették, háztájt engedélyezett, felszereléssel és háziállatokkal – mutat rá Bottoni. – A termelőségvetkezeti tagok számára 1961-től szociális ellátást és öregségi nyugdíjat biztosított. Ugyanezen év decemberében, Hruscsov antisztálinizmusából ihletet merítve Kádár a Hazafias Népfront kongresszusán Rákosi

kedvenc mondását, miszerint »aki nincs velünk, az ellenünk van« megfordította: »aki nincs ellenünk, az velünk van«. Ezzel megelőlegezte az enyhülést. [...] A politikai legitimitását meg nem kérdőjelezők közül bárkit befogadó szocializmus felépítésének ötletét kedvezően fogadta a társadalom, amelyet kimerítettek a háborúk és az erőszakos hatalomváltások. Az átlagember egyetlen kívánsága az volt, hogy az állam mindennapos beavatkozása és megfélemlítése nélkül normális életet tervezhessen magának és családjának. Az 1960-as évektől közel két évtizedig a kádári normalitást a 3 forint 60 filléres kenyér, valamint Aczél György három T-jével – támogat, tűr, tilt – fémjelzett kultúrpolitika jelentette.”

A felejtés és emlékezés mechanizmusai modern tömegkommunikációs eszközökkel, napjainkban a legátlástalanabb marketingtechnikákkal nagyon komolyan befolyásolhatók, ám a társadalom elégedettségét alapvetően mindig a jólét határozza meg. Nagyon kevesen hajlandóak akár éhezni is elveikért, a többség elfogadja, hogy lekenyereznek. Húsz év biztonság, gondoljuk meg egy emberöltő. 1950 és 1980 között a magyar gazdaság teljesítménye 2,8-szorosára nőtt. Ez persze nem magának Kádárnak a teljesítményét dicséri, de mindig a tábornokokat tüntetik ki. A kádári Magyarország gazdaságpolitikai vezetése a szovjet kényszerzubonyból is igyekezett kiszabadulni:

„Az új gazdasági mechanizmusnak nevezett magyar reformpróbálkozás végső formájában 1966 májusában született meg, érvénybe pedig 1968. január 1-jén lépett. Ez jelezte a »szocialista piacgazdálkodás« kezdetét, még akkor is, ha a kapitalizmus döntő elemei – pénzkihelyezésre alkalmas bankrendszer, integrált állami költségvetési rendszer – hiányoztak belőle. Eltörölték a termelőeszközök állami tulajdonát és a tervgazdálkodás központi szerepét a források kihelyezésének esetében; az árak és bérezések tekintetében a profit alapján bizonyos fokú önállóságot biztosítottak a vállalatok számára, engedélyezték a munkásrészvételt a termelési célok és beruházások meghatározásában, a vállalatok közötti közvetlen csereügyleteket, valamint nagyobb szabadságot kaptak a kisüzemek és a mezőgazdasági termelőszövetkezetek. Utóbbiak évtizedekig a magyar export húzóágazatait jelentették a nyugati piacok felé.

Az új gazdasági mechanizmus kezdetben sikeresnek bizonyult: 1969-ben a növekedési ráta az 1968-as 4,5%-os szintről több mint 6%-ra szökött, miközben a külkereskedelem 14%-ra emelkedett, és a fizetési mérleg hosszú esztendőik után egyensúlyba került. A reformfolyamat azonban növekvő ellenszenvet keltett a szakszervezeti és nehézipari vezetők körében, akiket a párt konzervatív szellemű politikusai támogattak. Moszkva és leghűségesebb követői, az NDK és a »normalizáció« útjára lépett Csehszlovákia ferde szemmel nézték a piaci folyamatok térnyerését egy szocialista országban. Hatásos szovjet támogatással, Biszku Béla egykori belügyminiszter és az MSZMP KB titkára vezette »munkás« szárnyak 1972-ben sikerült elérnie az új gazdasági mechanizmus leállítását. A reformkísérlet bukása rövid ideig a magyar pártvezető pozícióját is megingatta; végül Brezsnyev kompromisszumos megoldásként hozzájárult Kádár János maradásához; az apparátus középső szintjén azonban komoly személycserék kísérték az ideiglenes hatalmi visszarendeződést.

Hosszú távon az új gazdasági mechanizmus a párt hatalmi pozícióinak fokozatos átengedésével járt, amely a mérséklő felügyelet megtartása mellett a gazdasági tevékenység irányítását a »technokraták« (vállalatirányítók, közigazdászok, mérnökök) széles rétegére ruházta át. A szocialista menedzserektől megkövetelte a gazdasági és pénzügyi szakértelmet (ami tíz évvel korábban elképzelhetetlen lett volna), cserébe egy bizonyos döntési függetlenséget kínált. Így jött

létre a kádári apparátus azon rétege, amelyet már nem kizárólag az ideológiai hűség elvén, hanem szakmai rátermettség alapján választottak ki. Nigel Swain úgy tartja, hogy az 1980-as években a magyar új gazdasági mechanizmus, jóllehet csak részben valósult meg, és több alkalommal (1972-1973, 1985-1986) minden gazdasági racionalitástól idegen külső ideológiai diktátum miatt megbicsaklott, de megmentette Magyarországot a gazdasági összeomlástól, amely felé Lengyelország rohant.”

Az összeomlás végül a politikai rendszerváltozáskor következett be. Magyarország új urai ugyanis egyszerűen törölni akarták a „negyven évet”, és a Horthy-korból megpróbálták kiindulni. Nem vették észre, hogy a rendszerváltás már az 1980-as években megkezdődött az IMF- és Világbanktagsággal, a kétszintű bankrendszer kialakításával, valamint a társasági törvény megalkotásával, amelynek következtében megindult a nyugati működőtőke beáramlása. Lényegében a kárpótlási és a földtörvényt kivéve az összes 1990-es évek elején elfogadott törvényt előkészítették, előkészítőiket, csakúgy az államigazgatási tapasztalattal rendelkező tisztviselőket az Antall-kormány mint „pártapparátcsikokat” szélnek eresztette, az időben irányt váltó szélkakasok kivételével persze. A „nemzeti keresztény” Magyarország rehabilitálásába belefedkezett politikusok szabadkezet adtak a farvizükön bevezető kontároknak és szerencselovagoknak, akiknek eszük ágában sem volt a meglévő értékeinkre épülő, a veszteséges szektorokat a lehető legkevesebb szociális feszültséggel felszámoló fáradtságos újjáépítésbe kezdeni, hanem az állami vagyont kótyavetyére bocsátották.

„A kelet-európai térségben hatalmas anyagi források tűntek el a privatizáció »útvesztőiben«. Kornai János, Csaba László és Gyarmati György más-más kontextusban használt találó kifejezéséből kiindulva »transzformációs veszteségekről« beszélhetünk, amelyek nem csupán a társadalmi egyenlőtlenséget növelték, hanem a gazdasági szerkezet átalakítását is érintették. Egy 2009-ben napvilágot látott magyar pénzügyminisztériumi jelentés szerint 1990-től 2007-ig nettó 11 milliárd euró bevételnek közel a felét felemésztették az »adminisztrációs és jogi« költségek, amelyek a közvagyon eladásához kapcsolódtak. Ha ehhez hozzáadjuk a széles körben elterjedt korrupciót, levonható a következtetés, hogy a közvagyon nemcsak Oroszországban – mint ismeretes – értékesítették jóval áron alul, hanem ott is, például Magyarországon, ahol a kormányok mérsékeltebb módon kezelték a privatizáció ügyét.”

Ugyanakkor a vállalatok ezreinek bezárása, valamint termelési szektorok teljes átszervezése súlyos társadalmi következményeket generált. A foglalkoztatottak száma néhány év alatt 5,5 millióról 4 millióra esett vissza, ami 27 %-os munkanélküliséget jelent! Az azóta bekövetkezett részleges konszolidáció során több mint egymillió munkahely eltűnt. Az újabb nemzeti keresztény konzerváció kurzusának találmánya, a közmunkaprogram nem egyszerűen szántalmas bővítés a statisztikával, hanem egyenesen a rabszolgaság feltámasztása, amennyiben a kormánykörökhöz tartozók birtokait műveltetik a segélyezettekkel. Akik zömükben romák.

„A romákkal kapcsolatban az elmúlt évtizedben európai kontextusban folytatott szociológiai elemzések jellemzően társadalmi kirekesztettségről szólnak. Szelényi Iván és Ladányi János az 1990-es években végzett kutatásaik alapján underclassnak nevezték a totális társadalmi kirekesztettségtől és kulturális deprivációtól szenvedő roma populációt, amely gyakran olyan földrajzi és gazdasági környezetben él, ahonnan a kitörés esélye is a minimumra csökken. A rendszerváltás utáni kutatások feltárták a romák és a többségi társadalom közötti egészségügyi és társadalmi szakadék mélységét. A gyermekhalandóság többszöröse a nemzeti átlagnak, a

születéskor várható élettartam nem haladja meg a 60 évet; a funkcionális analfabetizmus a fiatalok nagy részét érinti, miközben a közép- és felsőoktatásban részt vevő diákok száma a célzott ösztöndíjak ellenére igen csekély maradt. A felnőtt roma népesség többsége munkanélküli, akik így segélyekből és alkalmi munkákból élnek. A börtönökben a romák aránya (bár a hatóságok ezt hivatalosan nem tartják nyilván) egyes országokban meghaladja az összes bebörtönzött felét. A normaszegő viselkedés (alkoholizmus, kábítószer-élvezet, családon belüli erőszak) és a bűnözés növekedése mindenesetre csak részben magyarázható az »objektív« szegénységgel. A kelet-európai romák erős bűnügyi kitettsége több egymással összekapcsolódó tényező együttes hatásából adódik: köztük az egzisztenciális perspektíva hiánya, a mindennapos diszkriminációk okozta frusztráció, valamint a szociális ellátó rendszerek és integrációs politikák alkalmatlansága. Jelentős különbség jegyezhető fel a szocialista modernizáció éveiben felnőtt „apák nemzedéke” – amely számára az állam hosszú évekig munkát biztosított – és az 1990-es években vagy azután felnőtt „fiúk nemzedéke” között, amelynek tagjai már olyan családi környezetben nevelkedtek, ahol alig találtak folyamatos és legális munkaviszonnyal rendelkező rokonnal vagy ismerőssel.”

A magyar nemzet, úgy tűnik, teljesen lemondott a roma kisebbségről, amely a társadalom egyetlen dinamikusan fejlődő rétege, legértékesebb humán tartaléka. A zenészpálya, amelyen évszázadok óta megtűri őket a társadalom, csak elenyésző kisebbségük számára lehet megoldás. Orvosoknak, ügyvédeknek, közgazdászoknak, tanároknak miért nem tudja őket elképzelni a széles magyar képzelet?

„Míg a 2000-es évek elejéig Csehországgal és Lengyelországgal együtt Közép-Európa legstabilabban fejlődő gazdaságának számított, Magyarország tíz év alatt elvesztette a többi régiós országgal szembeni előnyét, és mára a térség egyik sereghajtójává vált. Bár az elemzők megosztottak abban, hogy a kudarcért való felelősség milyen mértékben terheli a két politikai pólus kormányait, abban egyetértés van, hogy az EU-csatlakozás óta elmúlt tíz év elmaradt fejlődése a különböző színvonalú kormányok »közös« sikertelensége. Míg az államadósság jelentős mértékű növekedéséért és az államháztartás csőd közeli állapotba kerüléséért a 2002-2010 között kormányzó szocialista-szabad demokrata kormánykoalíció hibás döntései okolhatóak, a 2010 után hatalomra kerülő második Orbán-kormány első között bevezetett, nemzetközileg vitatott intézkedései (új alaptörvény, ágazati különadók, médiatörvény) romló nemzetközi megítéléshez, sőt bizonyos elszigeteltséghez is vezettek.”

2002-ben Magyarországon a választási vereséget szenvedett Orbán Viktor – a demokrácia íratlan szabályai szerint – nem mondott le, és vonult vissza a politikai szerepléstől, hanem nagygyűlést hívott össze, amelyben kijelentette, hogy a haza, vagyis ő, nem lehet ellenzékben, és megalapította az első „polgári kört” a nemsokára nyíltan szélsőjobbaldali pályára lépő Vona Gáborral. Innentől kezdve megállás nélkül folytatta tudatos politikai szemfényvesztéseit és machinációit, amelyek az általa diktatúrának bélyegezett demokratikus rend aláadását célozták. Percérdekei karámjába terelte a határon túli magyarokat is, hogy szembeállítsa a határon belüliekkel – ki hallott még ilyen botrány? Végül az öszödi karaktergyilkossággal ért célba, ezt újból és újból meg kell erősítenie minden választáskor a saját tábora, valamint a lelkiismerete előtt. Egyébként 2008-ban világgazdasági válság tört ki, és az akkori kormány amiatt kényszerült készletli hitelszerződést kötni az IMF-el. A Fidesz 2010-ben már konszolidált költségvetést vehetett át, az akkor 250 forintra mérséklődött euró árfolyam 400 fölött jár...

Összességében tehát Bottoni jól értékeli a magyarországi helyzetet, munkájának megismerése,

de főleg az elemző alaposság, amellyel tárgyilagosságra tör, mindenekelőtt a politika barkácmesterei számára szolgálhatnának például, már ha részükről egyáltalán felmerülne az arisztotelészi maxima megvalósítása, tudniillik a politika az államigazgatás művészete. És mit üzen nekünk, választóknak, akik 1990 óta képviseleti demokráciában élünk?

Ha annyira várjuk a Nyugatot, azt először magunkba érkeztessük be. Gondoljuk át, mi szükséges ahhoz, hogy olyan színvonalon éljünk, mint, mondjuk, a franciák. A XVIII-XIX. századi véres forradalmaival és a XIX-XX. századi lankadatlan szakszervezeti küzdelmekkel, máig tartó társadalmi harc révén jutottak el a jóléti társadalomba. Mindezek előtt azonban megtörtént a felvilágosodás néven ismert társadalmi folyamat. Hangsúlyozzuk ki a „társadalmi” jelzőt, mert oktatásunk mind a mai napig ennek a fellendülésnek a valóban nagyszerű tudományos és művészeti eredményeit emeli ki, holott azok nem jöhettek volna létre, ha nem jelenik meg a polgárság önkifejezésének vágya – a kifáradt nemesi és udvari kultúrával szemben. És miután a polgárság megtalálta önmagát és a fejlődés motorjává vált, politikai státust is kért hozzá. Ha nem kapott, elsöpört mindent – a hozzá csatlakozó tömegek segítségével. Ha Franciaországban adót vetnének ki a szappanbuborékra, azért is kivonulna az utcára több tízezer ember, ha pedig megszüntetnék az alkotmányosságot, felszámolnák a fékek és ellensúlyok rendszerét, ellopnák az államvagyonot – „nemzeti tőkésosztály” létrehozása címén – barikádok emelkednének és a karhatalmisták maguk is csatlakoznának a felkelőkhöz, amely egy csapásra elsodorná a „legnemzetibb” rablóbandát is.

Nándi Mihály: NER-Land

NER-Landon Nemzeti Együttműködés Rendszere van. Ezt parlamenti nyilatkozat rögzíti, amelyet minden hivatalban, iskolában óvodában és bölcsődében ki kell függeszteni. A nyilatkozat értelmében mindenki köteles együttműködni a kormánnyal, aki erre nem hajlandó, az hazaáruló. Az, aki nem hazaáruló, lehet szimpatizáns – amire életfogytiglan kötelezett is –, de nem lesz automatikusan NER-lovag.

A NER-lovagok képezik a társadalom vezető erejét. A testület tagja az lehet, aki gáz- és vízvezetékszerelő szakképesítést szerez, nem beszél összefüggően magyarul, a miniszterelnöknek tett hűségkijét akár kartetoválással is hajlandó megerősíteni, fő- és vagyonszétválás terhe mellett fogadalmat tesz arra, hogy nem fogad el pénzt az Amerikai Egyesült Államokból, csak Kínából, Oroszországból, illetve más, szovjet utódállamból; ha az Európai Unióból jut támogatáshoz, azt szigorúan elsikkasztja. Hitvallása, hogy évek óta tetten érhető – és sok esetben a nyilvánosság számára is ismert – befolyásszerzési kísérletek történnek, melyek során külföldi szervezetek és személyek a saját érdekeiket igyekeznek érvényesíteni hazánkban, szemben a nemzeti érdekekkel és szabályokkal, NER-Land szuverenitását tehát egyre gyakrabban éri jogellenes támadás. Ez azért van, mert Karácsony, Márki-Zay, Dobrev, Magyar=100 % Gyurcsány. Ha kibontjuk a formulát:

25+25+25+25 %=100 %. Ezesetben tehát pl. Karácsony Gyurcsánynak csupán 25 %-a lenne. De ez csak aritmetika. A NER viszont lélek a lángban:

„Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában:
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek NER-Landomnak feltámadásában,
Hiszek Karácsonynak Gyurcsány-mivoltában. Ámen.”

Ha tehát azt látjuk a plakáton, hogy Karácsony=100 % Gyurcsány, az mégis igaz, hiszen itt már a választ azokból a magasabb igazságokból kell visszafejtenünk, amelyek egyáltalán lehetővé tették alacsonyabb alkalmazások, így az aritmetika létrejöttét. A kinyilatkoztatásról, sőt, a legmagasabb politikai attitűdről van szó, nyilat a jövőbe lövők ráadásul már tapasztalt, bizonyított politikusok, a rájuk bízott országot még senki nem irányította jobban, és az ország lakosokat sem látta el senki remekebb üzenetekkel, programjukról, elfoglaltságukról is fáradhatatlanul gondoskodnak. Ha ugyanis visszafelé lövük a nyilukat, azon a logika előtti – C. G. Jung kifejezésével élve – prelogikus világ bontakozik ki előttünk, amelyben Gyurcsány korábban Sorossal volt azonos, előttük pedig a bankárokkal, még régebben a multikkal szembeni harcra szólított a kürtszó. Amióta tehát a NER alapító lovagja a politika porondjára lépett, a folyamatos harc megvívására kötelezte el magát. Hogy ki ellen? Valaki, bárki ellen. Ne becsüljük le a harcot, hiszen Jung a prelogikus kort a lélektani nyugalom állapotával azonosítja. Példája szerint egy Elgon-hegységbeli törzsfőnök, amidőn a jó és a rossz kérdéséről faggatták, azt válaszolta, jó az, ha elrabolhatja az ellenséges törzsfő feleségeit, ezzel ellentétben az a rossz, ha az ő feleségeit rabolják el. Ezek szerint a harcon túl a rablás is etikai jelentéssel bír.

Hazánk nevének NER-Landra változtatását tehát nem csupán az indokolja, hogy sportszerető népünk a „Landom – random” rímpárt skandalizálhatja szurkolás közben, hanem a Néderlanddal, azaz a Hollandiával szembeni fölényt is, és nem csak az erjedt liberális társadalommal szembeni erkölcsi magaslát, hanem jólét, gazdagság és üzleti rátermettség tekintetében. Hiszen ott csak gyémántcsiszolók, bankárok, biztosítási alkuszok és tengeri szállítmányozók lezüllött bandája őgyeleg, míg nálunk felfedezték az aranycsinálás titkát. Még Böttger, a jeles német alkimista is csak a porcelánig jutott el, de minálunk tiszta aranyat pergetnek ki – a rezsiből. A technológia azon alapul, hogy nemzeti tulajdonba kell venni a stratégiai ágazatnak kikiáltott energiaszektor vállalatait, azokat külföldi tulajdonosaiktól az állam pénzén áron felül megvásárolják, majd a NER-lovagok tulajdonába adják, akik emellett új közműtársaságokat alapítanak, hogy 20-30 %-al megnövelhetővé váljék a profit, mielőtt a rezsit kiszámlázzák a fogyasztóknak. További bevételnövelő tényező a hálózati háttérfejlesztések és a karbantartás csökkentése. A teljes konstrukciót „rezsicsökkentés” néven ismerték meg a fogyasztók, amelynek eredményeit a kormány minden háztartás felé kommunikálta egy sajátos, de mindenképpen újnak nevezhető marketinghordozó, tudniillik a közműszámla segítségével.

A 101413662131 számú gázszámla tartalma például a következő: „Elszámolási időszak: 2023.02.17.-2024.02.18.; Fizetendő összeg: 12 563 Ft.; Fizetési határidő: 2024.03.11.” A felhasználó személye és a pontos felhasználási hely adatvédelmi okokból itt nem közölhető, de annyi tájékoztatással szolgálhat a szerző, hogy budapesti címről van szó, ahol az elszámolási időszakban az óra szerint 0 m³ gáz fogyasztása történt. Más országokban a pénzügyi rendelkező résszel befejeződik a számla, nem így NER-Landon, ahol még feltüntetésre kerül néhány adat, így

a szóban forgó bizonylatról idézve: „A Kormány az átlagfogyasztásig rezsicsökkentett díj alkalmazását írta elő.; Rezsicsökkentett díj nélkül az Ön fizetési kötelezettsége az elszámolt időszakban a következő összeg lett volna: 11 674 Ft. Így az elszámolt időszakban az Ön megtakarítása: 0 Ft (Ezen összeg az Ön számlájából előzetesen levonásra került.)”

Helyesen ismerték fel a kormányzat és a mögötte álló NER-lovagrend tagjai, hogy a rezsicsökkentéssel, a közbeszerzések kézbevitelével és az adóbevételek zárt körben történő újraelosztásával elért sikereik láttán az országglakosokat boldogság tölti el. Igazágtalan volna velük szemben, ha csak távolról gyönyörködhetnének vezetőik jól megérdemelt örömeiben és elégedettségében, futólag pillantván egy-egy Louis Vuitton táskára, Gucci ruhakollekcióra, Rolex aranyórára, gyökérgormányos Bentley luxusterepjáróra vagy ACH130 Aston Martin helikopterre. Megoldásként kínálkozott, hogy a legszegényebb néprétegeket közmunkaprogram keretében bevezessék otthonaikba, birtokaikra, hogy – mint a gótika korszakában őseik a templomok színes üveglablakaiban – ők is kigyönyörködhessék magukat az új földesuraknál, miközben kastélyaik enteriőrjeiben az olasz márványpadlatot fényesítik, az úrnő rózsafa fésülködőasztalát porolhatják, az arany vécésészét takarítják, vagy az exteriőrben a Bentley-t polírozzák és kiganéznak az angol telivérek alól, miközben megszabadulhatnak a segélyből élés stigmatizáló érzésétől, hiszen beleszámították őket a munkaügyi statisztikákba.

A gótizmus korszakában élőkhöz hasonlóan most azok is részesülhetnek a hit nyújtotta örömeiből, akik elesettnek érzik magukat, hiszen a Krisztusban üdvözülünk, sőt testvéresedünk, figyelmesen hallgató fülek tapadnak a gyónó ajkakra, azok fülei, akik még soha nem vétkeztek, engedjétek hozzájuk a kisdedeket, akik mennek és idejekorán megismerik a szerelmet, amelyről még álmodni sem tudtak, és soha ennyi templom nem épült itt a kor igényei szerint, soha senki akkora támogatást nem nyújtott a világ keresztényeinek, mint a NER-lovagok, hogy ne csak ott, merre folynak habjai Tiszának, Dunának, virágozzanak fel Árpád hős magzatjai – mert hiszen alig ötvenmillió önrész kell ahhoz, hogy hozzájuthassanak a családi otthonkedvezményhez – hanem a Száhel-övezetben is.

Éljünk szeretetben és praktikumban. Minek ez a gazdasági diverzifikáció? Még a szakminiszter sem tudja áttekinteni azt a sok multivállalatot, nemhogy ráncba szedni, szerencsétlen közgazdasági egyetemisták pedig belebuknak a témérdek gazdaságföldrajzi adatba, pedig nekünk lojális szakemberek kellene, s az nem lehet más, mint aki gyorsan megérti a feladatát. Tehát a gyanús, liberális nyugati multikból, miután kisépértük őket az energiaszektorból, a lehető legkevesebbre vagyunk kíváncsiak, kivéve a németeket, akikkel persze már a II. világháborúban is, de szóval: kelet. Már a németek is azt mondták, hogy „Drang nach Osten”. Hogy nem is tudunk németül? Majd csak akad itt egy kínai–német tolmács. Vagy orosz. „Tovaris ucstyeľnyica – konyec.” Vagyishogy, mindegy, ezt vágjátok ki. Szóval, csakis a posztkommunista oroszokkal, de főleg az igazi kommunista kínaiakkal, a már a Tienanmen-téren is bizonyító kínaiakkal tudunk mi együttműködni. Elnökük nálunk. Újabb akkumulátor- és gumiabroncsgyárak. Nélkülünk túl szivárványos lenne a világ. Egyértelműsíteni kell. Ne hímeljünk-hámoljunk, szögezzük le, mondjuk ki egyenesen: „ez akku”, ez „gumi”. Így megy előre a világ.

NER-Land tehát sok lábon álló ország, rezsic-, közbeszerzési, adó-, akkumulátor- és gumiabroncs-paradicsom. Már az arab olajsejkek irigylését is kiváltó mesés jólétének élvezetére vágyva ide törekszik a világ összes migránsa, akik miatt állandóan fokozni kell a védelmi

intézkedéseket, a vasfüggöny felállítása, áram alá helyezése, karcerek és kínzókamrák kialakítása, a véredek beszerzése, a határvidékek kiképzése, vasszürke egyenruhával, viaszolt bakancssal, impregnált Bibliával és éjjel látó korbáccsal való ellátása hatalmas költségeket emészt fel. NER-Land teljes stabilizációjához tehát elengedhetetlennek mutatkozott a trafikok NER-lovagok kezébe adása. A dohányboltokat korábban csak a hadirokkantak, illetve a hadiözvegyek kaphatták meg, vagyis a háborús károk kivételezettjei. De ma már a NER-lovagokon kívül nincs más, aki nap mint nap csatázna ebben az országban (Hogy a határvidékek? Kérem, ők, csak parancsot teljesítenek), panganétjaikkal feltartva a váll-lapos uniósok, sorosisták, gyurcsányisták, karácsonyisták, liberálisok, kommunisták, melegek, transzgenderek és persze a migránsok légióit. Fáradhatatlanul. Mert a jelszavuk: „Ki nincs velünk, az ellenünk – az is, aki velünk.”

Ballai László: A meg nem gondolt gondolat III.

– Csepeli György könyve kapcsán –

A tekintélyelvűség szociálpszichológiai tünetegyüttesének elengedhetetlen alkotóeleme a reszsentiment-magatartás. Iskolapéldájaként szolgál a Fidesz, amely szinte forradalmi fellépéssel robbant be a magyar politikai porondra, majd kiderült, hogy a társaság tagjainak nem az a problémája, hogy vannak pártfunkcionáriusok, hanem hogy azok nem ők. Az alkotó, forradalmi fellépéssel szemben a neheztelés, a hibák másra hátrítása és a bűnbakkeresés jellemzi ezt az attitűdöt.

Így a trianoni béke esetében, amelyet rendszerének stabilizálása érdekében maga Horthy Miklós fogadott el. Azon „történelmi osztály” tipikus képviselője, amely már a kiegyezés után görbe szemmel tekintett a polgári fejlődésre, majd teljes mellszélességgel támogatta a Habsburgok dinasztikus háborúját Szerbia ellen, amely világháborúvá fejlődött, és hazánk széteséséhez vezetett. Holott a kiegyezést kritizáló Kossuth Lajos is rámutatott arra, hogy a Monarchia a szuverén állam, nem pedig Magyarország, amely a jövő nagy európai háborút követő osztozkodásból csak vesztesként kerülhet ki. Horthy és garnitúrája tehát, a nemzeti önvizsgálat helyett egyenesen protofasiszta magyarázatot talált az országcsönkítésre, amint arra Csepeli György rámutat:

„Az új helyzetben a zsidósággal a magyarosítás nevében kötött szövetség tárgytalanná vált. Ugyanakkor ideológiai szükség mutatkozott a trianoni trauma magyarázatára, s ebből a célból a zsidóság kiváló bűnbaknak kínálkozott, hiszen az antiszemita reszsentiment által már korábban kidolgozott ideologikus érvkészletben eleve benne volt a zsidó forradalmár és

nemzetbomlasztó értelmiségi figurája. A rendszer »keresztény« és »nemzeti« ideológiája nem tett egyebet, mint felerősítette és hivatalos rangra emelte az antiszemita resszentimentet, miáltal Magyarországon megszületett és nyomban vezető szerephez jutott a politikai antiszemitizmus. A magyar nemzetgyűlés 1920. szeptember 26-án fogadta el a XXV. törvényt, mely »nemzethűségi és erkölcsi szempontok« folytán korlátozta a felsőoktatási intézményekbe felvehető zsidó egyetemi hallgatók számát. E »numerus clausus« törvény első jele volt annak, hogy véget ért az a moratórium, amely a politikai antiszemitizmus hiánya tekintetében Magyarországot oly sajátosan megkülönböztette Kelet-Közép-Európában.”

Miért lett volna szükség nemzeti önvizsgálatra? – kérdezhetnénk, hiszen a háborút elveszítettük és idegen hatalmak békediktátumát nyögtük. Azért, mert a Kossuth figyelmeztetését figyelmen kívül hagyó „történelmi osztályok” megtestesítői – és itt ne Deák Ferencre, hanem a 48-as irányból a jobbszélre beérkező Tiszákra és a táborukat képező, végtelenül korrupt nosztyferikre gondoljunk – a Habsburg-dinasztia farvizén evezgettek volna el „még egy” ezer esztendeig. Az 1867 és 1914 közé eső időszak Magyarország páratlan fejlődését hozta gazdasági és kulturális szempontból, de politikai tekintetben nem, annak irányítását a feudális arisztokrácia nem eresztette ki a körmei közül – az iparosítás terén sikert sikerre halmozó nagypolgárok pedig főúri címekért kilincseltek a királynál, azok megszerzéséért nem sajnálva a jól csengő aranyakat az udvari tányérváltóktól. A modernizáció politikai oldalának 1848-49 szellemében történő befejezése lett az 1918-as őszirózsás forradalom legfőbb célkitűzése, és e programmal a társadalom elsőprő többsége egyetértett. A nagybirtok-rendszer felszámolását maga Károlyi Mihály miniszterelnök kezdeményezte, saját földjei felosztásával. A polgári fejlődést azonban megakasztotta az antant ultimátuma, amely a kormányt arra szólította fel, hogy Magyarország területének kétharmadáról mondjon le. A határok megvédésére végül a kommunista fordulatot végrehajtó Tanácsköztársaság vezetői által létrehívott vörös hadsereg vállalkozott, és sikerült is felszabadítania a Felvidék jelentős részét, amíg Bethlen István Bécsben szervezkedett, Horthy Miklós pedig Szegeden kaszinózott az elegáns francia tisztekkel, és toborozta „nemzeti hadseregét”. Ugyan ki ellen?

A trianoni verdikttel kapcsolatban azonban kár volna túlértékelni a Tanácsköztársaság által Párizsban okozott riadalmat, hiszen kiderült, hogy Horthy a saját nemzete ellen toborozta a hadseregét, és tisztikülönítményeseinek terrorja még egy évig hátráltatta az ország szuverenitásának elismerését. A Szovjetunió azonban komoly fenyegetést jelentett a nyugati demokráciákra, így szükségesnek mutatkozott egy védőövezet létrehozása, szélein Lengyelországgal és Nagy-Románival, ahol komoly létszámú hadsereg állt készenlétben. Érdemes felidézni azt is, hogy a magyar történelmi osztályok elitje, amely szépen megvárta, hogy a magyar vöröshadsereget legyőzzék a románok, és nevető harmadikként ismét átvehesse a hatalmat, az 1867-ig visszanyúló időszakban semmit nem tett annak érdekében, hogy ellensúlyozza az ország szétszakítására törő szerbek és románok francia és angol sajtóban kifejtett dühödt magyarelles propagandáját. A versailles-i békekonferencia újságolvasó diplomatáinak tehát csak arról a sületlenségről lehetett tájékozódásuk, hogy a magyarok barbár kegyetlenséggel elnyomják a nemzeti kisebbségeket, arról nem, hogy míg minden magyarországi román gyermek általános iskolai képzésben részesült – ráadásul az anyanyelvén – addig a Regát-belieknek csupán az egyharmada.

A magukat a román szuronyok és Trianon segítségével újrapozicionáló „történelmi osztályok”

tagjai tehát nem csupán saját nemzetvesztő felelősségükkel nem néztek szembe, hanem egyenesen az 1526 óta újra szuveréné vált Magyarország fejlődésének kerékkötőivé lettek. A feudalizmus árnyékában tengődő nincstelen mezőgazdasági munkások, uradalmi cselédek, törpebirtokosok, hárommillió ember – a magyar lakosság egyharmada – előtt a gazdasági és kulturális felemelkedésnek még csak a reménye sem tündökölhett fel, hiszen az agrárproletariátus népességfeleslege az elakadt modernizáció és iparosodás miatt nem találhatott állást a városokban. Az 1920-as földreform az ellenforradalmi rendszer konszolidálódását célozta falun, és az agrárproletárok mintegy felének lehetővé tette, hogy legalább házhelyhez és konyhakerthez jussanak, egyszersmind meg is osztotta őket, hiszen azt, hogy kik jogosultak a földhöz, a hatóságok döntésére bízta. Hiába lebegett minden agrárproletár szeme előtt a társadalmi felemelkedés célja, a földreform kedvezményezettjei, ha éppen nem szikes talajhoz jutottak, anyagi forrásaik nem lévén csak a legkezdetlegesebb eszközökkel gazdálkodhattak. Kilátástalanságukban tehát ők is fogékonyá válhattak a „népi antiszemitizmusra”, amely érvkészletét voltaképpen a Prohászka püspök által hirdetett „középosztályi antiszemitizmusból” merítette, amelyet az ideológusok még a szocializmus ígéretével is megtoldottak. Ez persze nemzeti szocializmus volt. Mondogatták is akkoriban, hogy az antiszemitizmus az ostobák szocializmusa.

„A radikális, antikapitalista követelések jobboldali, fajelméleti irányba fordulása Magyarországon nagymértékben azért következett be, mert a trianoni békeszerződés negatív körülményeinek ódiúmát a »keresztény-nemzeti« ideológiát valló rendszer ügyes propagandával a polgári demokratikus, szociáldemokrata és kommunista erőkre hárította. Így a propagandára fogékony közönségben illuzórikusan az a benyomás keletkezhetett, mintha a trianoni békéért a haladó baloldali és szocialista erők lettek volna felelősök. A baloldali szocialista alternatívával kapcsolatosan képződő előítéleteket a magyar társadalomfejlődésnek az a szerencsétlen anomáliája is elősegítette, hogy a progresszív elkötelezettségű polgári értelmiségi rétegek jellegadó képviselői zsidó származásúak voltak. Ezáltal a »keresztény-nemzeti« propaganda azt a látszatot kelthette, hogy a baloldali szocialista gondolat »idegen« a magyar hagyományoktól, sőt a nemzeti érdekek elárulására, a nemzet elveszejtésére hajlamosít.

A nemzeti és a társadalmi frusztráció az agrár- és lumpenproletariátusban fölerősítette egymás hatását, miáltal a társadalmi frusztráció okainak radikális felszámolását hirdető szocialista program szükségképpen nemzeti szocialista színben tűnhetett csak föl, hiszen a baloldali, nemzetileg indifferensnek tudott szocialista alternatíva hitelképtelenné vált.”

Nincs új a nap alatt. A mai jobboldali konzerváció a „keresztény nemzeti” eszmét előhúzza, a Szent Korona- és a Szent István-kultusz, valamint az irredentizmus szellemében igyekszik leszorítani – nem is sikertelenül – a demokratikus ellenzékét a politikai porondról. Pedig ez a retrográd ideológia a történelem bizonyossága szerint egyszer már nemzeti tragédiába sodorta a magyarságot, amelynek a doni katasztrófa után át kellett élnie a háború borzalmait, a zsidók megsemmisítését – és a trianoni határok visszaállítását.

A szociáldemokráciától és pláne a szocializmustól rettegő konzervatív tekintélyelvű rendszert a két világháború között semmi nem készítette a liberális és demokratikus – azaz a nyugat-európai – politikai-gazdasági fejlődés irányába, mivel a trianoni sérelmek orvoslására irányuló külpolitikai

törekvéseinek támogatásában teljeskörű konszenzus mutatkozott a magyar lakosság körében. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a horthysta ideológia kovácsai nem mulasztották el kizengengetni az üllőn, csakis az országcsönkítésnek köszönhető a magyar nemzet minden nyomorúsága, egyszersmind irredenta törekvéseit Európában egyedül a tengelyhatalmak, mindenekeelőtt a náci Németország támogatta, és ennek fejében egyre súlyosabb faji intézkedéseket követelt, amelyek a nürnbergi törvényekhez igazodtak. Ehhez persze 1939-ben Magyarországnak ki kellett lépnie a Népszövetségből.

Az ellenforradalmi rendszer nagy sikereként elkönyvelt területvisszacsatolások a nemzetközi jogba ütköztek, megtartásuk kizárólag a hitleri agresszió sikerén, na és a „Führer” személyes akaratán múlt. A jól előkészített „nemzeti keresztény” talajban azután szárba szökkenhettek a nyílt fasiszta diktatúra csírái, a Kállay-kormány békepartí kísérletezgetéseinek kudarcá után a magyar hatóságok a legteljesebb összhangban működtek együtt a náciakkal a zsidók begyűjtésében és deportálásában. A mai hivatalos ideológia honvédőként ünnepli a késő Horthy-rendszert, de gondoljuk meg, nem éppen a frontról vonták el a vasúti szállítási kapacitást és a fegyveres erőket, hogy begyűjthessék a zsidókat és megsemmisítőtáborokba transzportálhassák őket? Sőt, nem éppen azért kellett magyar fiainknak vérüket ontaniuk az arcvonalban, hogy Hitler és Horthy mérsárosai nyugodtan bevégezhessek munkájukat a hátszágban? A magyar társadalom részvétlenül szemlélte a zsidó lakosság kitelepítését, begyűjtését és bevagonírozását. Vélhetnénk, egy általános, társadalmunkra jellemző fajgyűlölet miatt. Ám az antiszemitizmus nem csupán az ostobák szocializmusa, hanem paradoxon.

„A zsidók szempontjából mindenképpen felszabadulásnak minősíthető történelmi esemény utáni rövid koalíciós időszakban a szükséges jogi számonkéréseket követően elmaradt a társadalmi önvizsgálat és magába szállás, memoárok sora írja le azt a közhangulatot, miszerint »Auschwitzből többen jöttek vissza, mint ahányat elvittek«, és még pogromokra is sor került Miskolcon és Kunmadarason. Rákosi hírhedt elve, hogy »a kisnyilasnak meg kell bocsátani«, hallgatólagos politikai felmentést rejtett magában. Bibó István ekkor nézett szembe a zsidóság katasztrófájában a magyar társadalom egészét érintő tragédiával. Esszéje publikálására sajnos csak 1948-ban került sor. Ez az év, nem is beszélve a következő évekről, nem kínált lehetőséget az antiszemitizmus mibenlétének, okainak és erkölcsi tarthatatlanságának megvitatásához.”

A felszabadulás hatalmas erőt és cselekvéskészséget hívott elő az emberekből. Ma már el sem tudjuk képzelni, hogy teljes egészében társadalmi munkából építsenek fel egy Duna-hidat. Az ország lakói lelkesedve hozták rendbe saját kezükkel a vasúti pályákat, az utakat, és takarították el a romokat, hiszen valóban új hazát építettek maguknak a régi, elaggott, tönkretett és összeomlott romjaiból. E mérhetetlen energiával, ha megfelelően táplálják, meg lehetett volna valósítani az olasz csodát, nálunk azonban csak egy újabb diktatúra összebarkácsolására pazarolták el azt. Mindenesetre a kommunisták a Horthy-rendszer több millió megszorítottjának és megaláztatottjának a társadalmi felemelkedés lehetőségét kínálták, s ezzel – kicsorbítva a „szegény magyar–gazdag zsidó” elmeelt – egycsapásra elhalványodott az antiszemitizmus. Ugyanakkor a fordulat az országban maradt kevés számú zsidóság számára is új, a korábbi hagyományoktól különböző, progresszív ideológiai identitási lehetőséget teremtett.

„Szabó Miklós lényegi mozzanatra utal, amikor fölhívja a figyelmet, hogy a sztálinista diktatúra elleni 1956-os népfelkelés nélkülözötte az antiszemita mozzanatok. »A forradalom csak tizenkét évvel volt 1944 után. Ez az idő még akkor sem lehetett volna elég az előítéletek elhalásához, ha erre a körülmények kedveznek, márpedig ismeretesen nem ez volt a helyzet. Maga az a tény, hogy a Rákosi-rezsim négy rangelső embere mind zsidó származású volt, elegendő ok lehetett az előítéletek újratermelődésére. Figyelemre méltó tehát, hogy mindennek ellenére egy turbulens megmozdulás, egy fegyveres felkelés, amely szabad utat ad az indulatok kitörésének, a szórványos kivételeket számítva, mentes volt az antiszemita kilengésektől. Ennek oka, úgy vélem, az volt, hogy az 56-os forradalom a társadalmi és a politikai élet elsődleges kérdéseit, az elnyomó rendszer problémáit állította előtérbe, az antiszemitizmus pedig egy másodlagos probléma körül alakult ki. Elsődleges probléma az osztályszerkezet, a hatalmi struktúra; ehhez képest másodlagos probléma a szociális mobilitás kérdése, az, hogy milyen társadalmi csoportok kerülnek privilegizált helyzetbe a változatlanul tételezett struktúrában. Azaz: ahol nem lehet az a kérdés, hogy legyen-e földbirtokos és legyen-e tőkés, ott az lesz a kérdés, hogy ki legyen a földbirtokos és ki legyen a tőkés. Ahol nem lehet kérdés, hogy legyen-e funkcionárius és legyen-e ávós, az lesz a kérdés, hogy ki legyen a funkcionárius és ki legyen az ávós. Képtelenségnek tűnhet, mégis igaz: az antiszemitizmus eliminálódása nem egyszerűen a forradalom sodró erejéből következett, hanem az a folyamat, amely 56-ban csak megmutatkozott, megindult és jórészt lezajlott a Rákosi-rendszer idején. Pontosan azért, mert akkor minden probléma az elsődleges kérdések körül jelentkezett, mindenki rendszerben gondolkodott. Az antiszemitizmust látszólag életben tartotta, hogy a zsidó származásúak felülreprezentált arányban voltak jelen a felső vezetésben – mégis. Az akkori ’reakciós’, az is, aki még nagyon őrizte 1945 előttről örökölt antiszemitizmusát, 1948-1953 között nem tett különbséget a népi káder és a ’zsidó káder’ között, az előbbi javára. Soha nem hallottam olyat, hogy kommunista ugyan, de legalább nem zsidó, hanem derék népi káder. Ez pedig nem kevesebbet jelent, mint az antiszemitizmus jelen nem létét. Ahol nem tesznek különbséget zsidó és nem zsidó között, ott nincs antiszemitizmus. Ezzel a rendszerben gondolkodással és rendszerben érzéssel az antiszemitizmus kezdett elhalni. A ’reakciós’, ha akkor valaki a képébe mondja, hogy ő már nem is antiszemita, nagyon megütközött volna ezen, pedig ez volt az igazság. Ennek az egészséges elhalási folyamatnak előrehaladott voltát mutatta meg 56 napjaiban az antiszemita megnyilvánulások teljes hiánya.«”

A fajgyűlölő indulatok lángja lelohad, ha nem táplálja azt a hivatalos ideológia, mint a náci Németországban és Magyarországon. Elképzelné is szörnyű, felidézni pedig egyenesen undorító, ahogyan magukat felelősnek vélő felnőtt emberek, megbecsült tisztviselők és családanyák szajkózzák a kávéházban és a piacon a rádióban hallott és újságban olvasott képtelen koholmányokat a „zsidó térfoglalásról”, „elzsidósodott környezetről” vagy az ország „idegenszívűvé” válásáról. Az utóbbi kifejezéssel egyenesen a nagy történész, Szekfű Gyula segítette ki a „hungarizmust”, mint fajvédő eszmét kiagyaló klerikus kollégáit, Bangha Bélát és Prohászka Ottokárt (ő különben morva származású volt). A Kádár-rendszer széles dokumentációval tárta fel a németek és a magyarok háborús bűntetteit, amelyekkel saját állampolgáraik kiirtásán buzgólkodtak, a nürnbergi, vagy a jeruzsálemi per irodalma és a dokumentumfilmek megcáfolhatatlan bizonyossággal, sőt, sokkoló erővel hívták fel a háborút végigszenvedők és a későbbi nemzedékek figyelmét arra, hogy effajta borzalom, az ember állattá

degradálása és iparilag történő elpusztítása soha nem ismétlődhet meg.

„Az 1989-90-es demokratikus fordulatot követően felszabadult tömegkommunikációban mindenki számára váratlanul felszínre tört az antiszemitizmus, immár kódszavak és rejtett utalások nélkül. Az első szabad választást megelőző kampányban részt vevő újsütetű politikusok, a korábbi ellenzékéből rekrutálódván, akarva-akaratlan magukkal hozták korábbi kulturális meghatározottságaikat. A »népiek« a keresztény-nemzeti pártok mellett sorakoztak fel, míg az »urbánusok« a liberálisokhoz sorolódtak, így a kampány nem lehetett mentes a politikai antiszemitizmus megnyilvánulásaitól sem. Az alternatíva az volt, hogy az államszocializmus romjait a keresztény-nemzeti pártok vagy a liberális pártok takarítsák-e el. A választók azonban feltehetően nem az »antiszemita kártya« miatt döntöttek a keresztény és nemzeti jelszavakat hangoztató pártok mellett, hanem azért, mert ezek a pártok liberális ellenlábasaikhoz képest hihetőbb ígéreteket tettek arra, hogy a szocializmusból a kapitalizmusba való átmenet fájdalommentes és könnyű lesz.

Amikor a választási győzelmet követően heteken belül kiderült, hogy a rendszerváltozás nemcsak a nemzeti jelképek, az utcanévek és az egyenruhák cseréje, hanem az egész társadalom életét fenekestül felforgató kemény és súlyos egzisztenciális következményekkel járó intézkedések egész sora, a hatalomra került politikai erők ideológiai keresztes hadjáratba kezdtek, amelynek során egyre gátlástalanabban merítettek abból az ideológiai szótárból, melyet a magyar társadalom utoljára 1944-ben, illetve azt megelőzően használt. Az államszocialista rendszer összeomlását követő szabad és demokratikus tömegkommunikációban felbukkant antiszemita hullám nem tudott a tömegekig elhatolni.”

Még Csoóri Sándor felhívására sem, aki *Nappali bold* című esszéfüzérében nem egyebet szögezett le 1990-ben, mint: „Talán Ady ideje az az utolsó pillanat, amikor a nemzet kérdései, a magyarság kérdései még átélhető egzisztenciális és történelmi problémaként lobbanhattak föl a zsidóságban. [...] A Tanácsköztársasággal, a Horthy-korszakkal, de különösen a Vészkorszakkal a szellemi-lelki összeforradás lehetősége megszűnt. [...] Manapság egyre határozottabban érződik, fordított asszimilációs törekvések mutatkoznak az országban: a szabadelvű magyar zsidóság kívánja stílusban és gondolatilag »asszimilálni« a magyarságot. Ehhez olyan parlamenti dobantót ácsolhatott magának, amelyet eddig még nem ácsolhatott soha”.

Értelmezve a nagy költő szavait, azt az állítást fedezhetjük fel, hogy a zsidóság magához asszimilálta a nem zsidók tömegeit, akik – önmaguk közelebbről meg nem fogalmazott magyarságától elidegenítve – már mint zsidók törnek a magyar népre. Ez az a gondolat, mely a zsidók számát túlbecselőket kínozhatja. Ha nincsenek zsidók, akkor ki kell találni a hozzájuk asszimilálódottakat. Korábban nem éppen dr. Goebbels mondta, hogy azt én mondom meg ki a zsidó és ki nem az? A nagy költő zászlóbontását követően három évvel a nagy író, Csurka István vállalkozott arra, hogy megalapítsa az első neonáci pártot, amelynek utódképződményei azóta is fertőzik Magyarországot.

„A második szabad választásokat a keresztény-nemzeti pártok elvesztették, s hatalmas parlamenti többséggel szocialista-liberális koalíció került kormányra. Az első szociálliberális kurzusban (1994-1998) az 1990-1994 közötti ideológiai ámokfutásnak vége szakadt. A

nemzeti tudat tartalmait feltáró, hetvenes és a nyolcvanas években végzett szociológiai vizsgálatok azt mutatták, hogy a magyar társadalom spontán nemzeti identitása érzelmi és szituatív jellegű, s a két világháború között kultivált nemzetcentrikus elemekre érzéketlen. A vizsgálatok azt is feltárták, hogy a népi-urbánus megosztottságra az értelmiségnek csak egy része reagál, s korántsem lehet a népi ideológia dominanciájáról beszélni. Ez a helyzet azonban a rendszerváltás előrehaladtával gyökeresen megváltozott.

A harmadik szabad választáson győztes polgári koalíció – a Fidesz–Magyar Polgári Párt vezetésével – hatalomra kerülése pillanatától harckészültségbe rendezte a népi-urbánus szekértáborokat, de az antiszemita eszközökkel is élő kultúrharc ekkor még nem robbant ki.”

(Csepeli György: A meg nem gondolt gondolat, Kossuth, 2016)

Folytatjuk

Földeák Iván: Elfeledett ünnepe(k)

Lassan három és fél évtizede, hogy belecsöppentünk a rendszerváltásba, mint légy a tejbe s azóta sokkal többet éltünk meg, mint ezeréves történelmünk során. Minden átértékelődött, tabuk dőltek meg és újakat állítottak fel. Újító hévvel és elkötelezettséggel, de kevésbé okosan. Hogyan is lehetett volna másképp, hiszen demokratikus hagyományaink igazából nem nagyon voltak.

Kialakult az új politikai elit. Már amennyire új. Valahonnét előbújtak. Mint gomba az avarból, vadul és féktelenül elburjánzva a sokszínűséghez nem szokott közéletben. Bőven volt belőlük, teljes étlap és a szűkösebb menzához szokott gyomor nehezen igazodott el közöttük. Népnemzeti fokosrázók, földet soha nem túrt kiszagdzák, egyszerre keresztény és demokrata kövületek. Megjelentek a lila lelkületű, a valóságtól felhőkbe szakadt liberálisok. Na és előbújtak az ifjú forradalmárok, A KISZ-en nevelkedtek. Akik később ösztöndíjjal amerikai egyetemeken pallérozták elméjüket. Majd az átkos régi világ tapasztalatait beépítve politikájukba, átvették a hatalmat. Ám előtte milliárdokat begyűjtve megszerezték a tájékoztatást, a sajtót, tévét. Hogy utána a goebbelsi hagyományokat folytatva belefogjanak az agy mosásba, meggyőzzék a gyanútlan állampolgárt, hogy hazánk a bokréta a világ kalapján, mindenki tőlünk tanul, mi fogjuk megmenteni az emberiséget a biztos pusztulástól. És csakis az ő irányításukkal. Megvették a társadalmat leginkább befolyásoló réteget, nemzeti dohánybolttal, csalinak bedobott vállalkezési lehetőségekkel, állásokkal, előmenetellel. Akik aztán féltve frissen szerzett szemétdombjukról

hintették az ígét. Az újat. Megtámogatva a kincstári kommunikáció közel száz százalékos túlsúlyával.

Na, jó, mondja erre a józanul gondolkodó állampolgár, amit ezek nap mint nap a fejünkbe vernek, mind badarság... De óh jaj, milyen kevesen gondolják ezt. A többség az egyszerű gondolkodás, érvelés híve. Edd, amit eléd tolnak. És hittek, rendületlenül. Mert hinni egyszerűbb, mint kételkedni. A felvilágosodás óta ez közhely. Már akinek...

S van, ami nem badarság, hanem jól kiszámított galádság. Póriasan, hazugság átverés. Éljen a történelmi amnézia, múltunk átszabása... Mert az új rendszer meg kell, hogy tagadja mindazt, ami előtte volt.

És ennek egyik hatékony módja a szokások, beidegződések, az élet apró és emlékezetes pillanatainak, szertartásainak kiirtása. Vagy ignorálása, átírása.

Mára a múlt elfeledendő és bűnös eseménye lett az első világhéget követő őszirózsás forradalom, valamint a XX. századi magyar történelem egyetlen igazságos honvédő háborúját vívó Tanácsköztársaság. Hiába állt mellé szinte a teljes haladó értelmiség. Móricz például élete végéig nem tagadta meg. Babitsot Horthy rendszere leminősítette középiskolai tanárrá. Ezt nyilván nem tudja az az ifjú és harcos ellenzéki képviselőasszony, aki kegytárgyként őrzi a magyar történelem szégyenletes alakjának, a tenger és flotta nélküli lovastengerésznek mellszobrát irodájában. Ahelyett, hogy Radnótit állítaná a helyébe.

A felszabadulás napja is eltűnt. Mintha nem lenne azon mit ünnepelni, hogy az 1 millió áldozatot követelő második világháború véget ért. Helyette jött a megszállás fogalma. És persze Budapest védelméről beszélünk és a Dicsőség napjáról, amikor a németek és a velük harcoló magyar csapatok megpróbálták kitörni a gyűrűből. Ahelyett, hogy a szövetséges csapatok előtt letették volna a fegyvert. Három hónappal a végleges összeomlás előtt, de valahogy megpróbálva menteni a „nemzet” becsületét. Heroikus és tiszteletet érdemlő küzdelemnek tüntetik fel az értelmetlen vérontást. Aminek van egy szégyenletes része. A körülzárt városban tovább tombolt a nyilas terror, nap mint nap emberek százait lőtték bele a Dunába. Ezt védték hősieen a székely és erdélyi vitézekkel megerősített magyar csapatok. S közben szemérmesen hallgatunk arról, hogy ki kezdte a háborút, ki kinek üzent hadat. A szovjet csapatok Németország területén közeledtek Berlinhez, a szövetségesek átkelve a Rajnán már bent jártak Németországban.

Nálunk nem ünnep a háború vége, a Győzelem Napja. Sőt, miniszterelnökünk iskolai történelmi tanulmányait szemérmesen elfeledve büszkén jelenti ki: Magyarországot kétszer kényszerítették bele olyan háborúba, ami tragikusan megpecsételte a jövőjét.

Ha jól emlékszem, mindkét háborút tapssal fogadta mind a parlament, mind a megszedített tömeg. S szolgáltuk hűséggel az utolsó percig a háború kirobbantóit, miközben bölcsebb szomszédjaink, ki mennyire volt képes, kiszálltak a háborúból, vagy kimutatták, hogy képesek tenni is hazájuk felszabadításáért. Ki egy nemzeti felkeléssel, mások gerilla küzdelemmel a németek hátában. A románok átálltak és egykori szövetségesük ellen fordulva hadosztályokkal vettek részt a németek kiűzésében. Hitszegők, mondaná a becsületére oly kínosan büszke magyar. Kalapunkra tűzhetjük.

Ha a magyar politikai elitnek több az esze és a bátorsága, akkor ezt mi is megpróbálhattuk és végig vihettük volna. Ezt a hitszegést azt hiszem minden magyar vállalta volna, akkor talán nem veszítünk el ismét mindent.

Nem ünnepeljük meg a Győzelem Napját sem, ami pedig a főbűnös Németország kivételével minden európai országban ünnep. Azért, mert rossz oldalon álltunk? De hiszen a végén minket is megszálltak a németek, mint vonakodó hadi partnerüket.

Csapataink harcban állnak, el kell foglalnunk Brüsszelt. Minek?

A Szent István jelölte úton logikus következetességgel jutottunk el végre Európába.

Istvánt nem annyira a vallás szentsége, mint a magasabb civilizáció előnyei vonzották, hogy betagozódjunk a kontinensbe. Véget vetve az értelmetlen kalandozásoknak. Akkor még nem élt a hatalomgőzös agyakban a hun-magyar badarság – ezt jóval később találták ki. Miként a délibábos, turulos eszmét is. Meg kell kapaszkodnunk abba, amit megszereztünk, ez volt a lényeg. Bár inkább volt ez letelepedés, mint elfoglalás, hiszen még a földrajzi neveket is átvettük a helyi szlávoktól. Akiket nem öltünk meg, beasszimiláltunk. S lettünk soknemzetiségű királyság, ami az erőnk volt. Sokáig, míg a hóbortos elit nem feledkezett meg az istváni igazságról: „Az egyetlen nyelvet és egyetlen szokásrendet ismerő királyi hatalom (mai szóval kormányzat) gyenge, törékeny”. De jó lett volna ezt a Trianon előtti évszázadokban szem előtt tartanunk.

Hús éve testesült be a Szent István-i törekvés. És sehol ünneplés, hivatalos megemlékezés. Helyette gúnyos, az Unió vezetőjét kifigurázó, harcba hívó plakátok. Tiszteletlen, nem úriemberhez méltó, főleg egy nővel szemben nem az. Mi mást vársz egy kormánytól, melynek nincs egyetlen női minisztere sem?

A csatlakozás jogokkal és kötelezettségekkel jár. Ezt már akkor tudtuk és vállaltuk. A mai miniszterelnök is, aki mint a Parlament Európai Integrációs Bizottságának elnöke négy éven át derekasan mindent megtett belépésünkért. Immár hús éve élvezzük az EU támogatását. Kinyílt Európa előttünk. Utazhatunk szabadon. Bárhova költözhetünk, bárhol munkát vállalhatunk, tanulhatunk. Megszűntek a vámok, az áruk szabad áramlásának hasznát látjuk. Elég, ha csak megnézzük fokozatosan berendeződő életünk, azt, hogy miféle autón járunk, hogyan telefonálunk, miféle tévét nézünk.

Ez egy igazi ünnep, ne hallgassuk el. Történelmünk igazolja. A nettó befizető uniós tagállamok polgárainak adójából állt össze a sok-sok támogatás. Amit lehet, hogy okosabban is fel tudtunk volna használni. Nem fák nélküli lombkorona-sétányra, földhözragadt panorámával incselkedő kilátókra, látszat beruházásokra, melyek anyagi támogatásának nagy része a hatalmi elit zsebébe csusszant át.

Keserű gondolatok tolulnak fel az emberben az ünnep öröme helyett. Igen, nem könnyű utat járt és jár be az Unió. Vannak nehéz pillanatok, konfliktushelyzetek, ám ezek megoldása nem a mindent tagadás, a durcás elvonulás, kilépés. Inkább a Szent István-i intelmeket követő bölcs és megfontolt döntés, hiszen a mi helyünk ott van Európában...

Délibáb

Bakó Endre: Utazás Csokonai koponyája körül

„Nem szobor, nem emléktábla, mégis Debrecen legrégebbi irodalmi emléke. Csokonai sírjának vasgúlája ma már a magyar irodalomtörténet monumentuma. (...) A kb. 6 méter magas vasgúlát Beregszászi Pál kollégiumi rajztanár tervezte, s 1836 júliusában állították fel közadakozásból gyűlt pénzen. A költő népszerűségét mutatja, hogy a tekintélyes összeget – több mint 2300 forintot – egy év leforgása alatt sikerült összeszedni. (...) A teljes súly 75 mázsa, amint azt Beregszászi Pál 1860-ban kiadott, csinos metszetekkel díszített füzetéből tudjuk. (...) Itt látta már Petőfi Sándor 1847 májusában, s emlékezetes szép sorokat írt róla *Úti leveleiben*. Ady, Tóth Árpád, Gulyás Pál számára zarándokhely volt Csokonai sírja. „Az utóbbi félévszázadban többször merült fel áthelyezésének gondolata, ezt azonban a nemzeti kegyelet és Debrecen közvéleménye mindig ellenezte.” – írta Bán Imre professzor Csokonai síremléke. c. cikkében a *Hajdú-bihari Napló*, 1971. június 1. számában.

1.

Csokonai 1805-ben halt meg, a gúlát 31 év múlva emelték. Felállításával együtt járt, hogy nemcsak a költő düledező fejfáját, hanem édesanyja és testvéröccse fejfáját is el kellett távolítani, mert őket később közel hozzá vagy talán ugyanabba a sírba temették. Mint irodalomtörténeti érdekességet jegyzem meg, hogy ez időben volt a kollégium tanulója Arany János is, ő is részt vett a „költészet mestere hamvainak sírjára hintendő marékporok gyűjtésében.” (a közadakozásban) 1847 május 14-én Debrecenbe érkezett Petőfi Sándor Orlay Petrich Somával. Petőfi Csokonai sírját is meglátogatta. Ezt jegyezte fel róla:

„Este felé értünk Debrecenbe. A temető mellett jöttünk el, hol Csokonai pihen. Hamuszín fátyolként lebegett az alkonyat köde a költő feketevas-szobrán; szemeim oda tapadtak, és mélyen gondolkodtam arról, ha majd más utazó fog így gondolkodni az én sírom mellett!” (*Petőfi*

Sándor: Úti levelek Kerényi Károlyhoz)

1849 tavaszán Vörösmarty Mihály is felkereste, a síremléket, és a Nagyerdőn szedett friss ibolyával, gyöngyvirággal szórta be. Ennek híre elterjedt a Debrecenben átmenetileg tartózkodó íróvilág tagjai körében, s amint Vachott Sándorné írja emlékezésében: „számosan felkerekedének egy lagymatag áprilisi kora délutánon és kimenének az egykor vígkedvű jó Vitéz Mihály sírjához a Hatvan utcai temetőbe. Ott voltak köztük Jókai Mór feleségével, Laborfalvi Rózával, Vörösmartyné Csajághy Laura, Lauka Gusztáv, Vajda János, Sárosi Gyula költők.”

Az 1930-as években felmerült az a gondolat, hogy Vitéz hamvait az emlékművel együtt díszsírhelyre kellene átvinni az új köztemetőbe, más hírességek hamvaival együtt. Ezt egyesek helyeselték, annál inkább, mert a Hatvan utcai ótemető megtelt, lezárták, s eléggé elhanyagolt képet mutatott. Mások, köztük a költő Gulyás Pál, versekben tiltakozott ellene: „Hagyjátok ott a sírt, ahol van, / neki ott százharminc éve jól van!” (*Csokonai gúlája előtt, 1936, majd*

Kisbudapest, 1937) Akkor a terv nem valósult meg, de 1948-ban újra felmerült. Ekkor a temető parcellázásával kapcsolatban került szóba a költő csontmaradványainak a Köztemetőbe való átszállítása. „Debrecenben a Csokonai-kultusz van annyira erős, hogy a költő örök pihenőhelyét szentnek és sértetlennek tartsa, soha többé ne háborítsa. Nem az elporladt hamvakat kell elvinni, hanem ellenkezőleg, az eredeti sírhelyet és környezetét kell az irodalom és a művészet tisztelői számára megbecsült zárandokhellyé átalakítani” – füstölgött Sőregi János, a Déri Múzeum igazgatója. Az akció ezúttal is elmaradt.

1952-ban megbízták Juhász Géza professzort, hogy egy kutatócsoporttal kezdjen hozzá Csokonai összes munkáinak kritikai kiadásához. Közismert, hogy Csokonai halála után sok legenda keringett róla. Juhász Géza valamit hallott vagy olvasott arról, hogy özvegy Csokonainé, a megsomorodott szívű anya, a sírba tette, fia feje alá, a megmaradt kéziratokat. Azt gondolta, hogy még ott meg lehetne találni őket, de legalább is azt remélte, hogy valami titokról fogja fellebbenteni a leplet. Tudni kell, hogy Medgyessy Ferencsel együtt egy helyi panteonnal kapcsolatos nagyszabású tervet is melengetett. Ezért arra a következtetésre jutott, hogy fel kell tárnai a Csokonai sírját, s a gúlat át kell vinni a Köztemetőbe. Ezt Balogh István múzeumigazgató megellenezte. „De Juhász Gézát nem lehetett lebeszélni, s miután én ellenálltam, rám telefonáltatott Révai Józseffel, aki akkor nekünk legnagyobb főnökünk volt, hogy ezt meg kell csinálni” – emlékezett. Nem volt kibúvó! A Múzeumok és Műemlékek Országos Központja rövidesen kiadta az utasítást a Városi Tanács V. B. Népművelési osztályának az exhumáláshoz és az áthelyezéshez, amihez Debrecen Város Tanácsának Végrehajtó Bizottsága hozzájárult.

2.

1953 január 8-án, egy esős téli napon, nagy titokban, a közvélemény tájékoztatását mellőzve, elmozdították a gúlat és feltárták a sírt. „A csontokat összeszedtük, kb. egy kosárnyi lehetett, s mivel mi ott semmit nem tudtunk megállapítani belőlük, bevittük az egyetem antropológiai intézetébe, ahol Malán Mihály professzor és munkatársai vették kezelésbe. (...) Megállapították, hogy három különböző személynek a csontjai vannak ott összekeveredve. Köztük két férfi és egy nő. Egyes csontmaradványok tuberkulózisra utaló jeleket mutatnak.” – emlékezett Balogh István, aki annak idején részletes jelentést készített az exhumálásról.

A sors fintora, hogy Juhász Géza nem lehetett jelen az exhumálásnál, Kardos Pál professzor helyettesítette. „Amikor nem könnyű előmunkálat után (a többmázsás vasgúlat emelődaruval kellett félreállítani) végre feltárult a sír ürege, Juhász Gézát hirtelenében nem tudták értesíteni, s így nekem kellett helyette a sírhoz sietnem. Az üregben mindössze néhány kar- és lábszárcsont hevert és egy koponyának a felső boltozatos része. Ezt néhány percig a kezemben is tartottam” – idézte emlékeit később Kardos Pál. A kevés számú egyetemi hallgató között egy költő is volt, aki ugyancsak kezébe vette a koponyacsontot, s a rendkívüli élményt versben is megörökítette. „Itt van a tenyeremen. / Az álkapocs, a járomcsont hiányzik. / A szájüregből a fogsor nem világít. (...) Benne már csak a debreceni föld ázik, / Míg szakad a januári eső. (...) / Nincs sehol az üveg, / benne a papírtekercek, / Kiforrt bora az utolsó üzenetnek.” (Bihari Sándor: Csokonai koponyája. Részletek)

Az *üveg és a papírtekercesek* magyarázatra szorul. Juhász Géza fantáziájában az imbolygott, hogy Csokonainak lehettek nagyon radikális forradalmi versei, s ezeket az anya jobbnak látta egy üvegben a sírba rejteni. A diákok közben kieszték egy tréfát: egy uborkásüvegbe egy cédulát rejtenek a következő aláírással: **Juhász Gézának üdvözléssel: Csokonai Vitéz Mibály**. Minthogy Juhász professzor nem lehetett jelen, a tréfa elmaradt. De anekdota keletkezett belőle, amint azt Sípos Gyula későbbi versrészlete is bizonyítja:

Jó lett volna mégis egy adat arról a bizonyos
harmadik lábról. De nem volt ott, csak egy
cédula – vitatható hitelessége – ez állt rajta:
üdvözlöm Juhász Gézát, drága barátomat!

Csokonai. (*Amikor fölnyitották a sírt, 1969*)

Balogh István múzeumvezető már márciusban sürgette a hamvak visszahelyezését és a síremlék visszaállítását, ami májusban megtörtént. A csontmaradványokat egy 24 X 14 cm-es alumínium dobozba helyezték, (minthogy mást nem is lehetett akkor kapni), egy írást is tettek bele, amely beszámolt az exhumálásról. A visszaszerelés munkálatai közben letört az emlékmű egyik lapjának a sarka, amit szükségből cementtel pótoltak. A manőver értelemét erősen kétségbe vonták azok a szakemberek, főleg Csokonai-kutatók, akik tudtak róla. „Meg nem történtté nem lehet tenni se az Árkádia-pört, se egyebet. De jóvá igen. (...) Csináljanak parkot a Hatvan utcai temető helyén.” – követelte Vargha Balázs irodalomtörténész.

3.

Az exhumálást csaknem húsz év múlva Loós Gyula tárta a nyilvánosság elé. (***Kegyeltsértés nem történik. Hajdú- bihari Napló, 1971. június 24.***) Juhász professzor irodalomtörténész lánya, Juhász Izabella szerint „...az eredményeket senkinek nem állt szándékában eltitkolni. A sírfeltárás az ismert és ismertetett okok miatt eleve kevés pozitívumot ígért, de tudományos kötelesség volt a legendákkal, hiedelmekkel és tényekkel való szembesülés.” Ekkoriban újra előkerült a változtatás szükségessége, a Köztemetőbe való átköltöztetés alternatívája. A régen lezárt Hatvan utcai temető ugyanis beleesett a növekvő város terjeszkedési irányába, s problémát okozott Csokonai nyugvóhelye. A temető egyébként is lepusztult, elvadult. (Erről pontos képet fest Boda István költeménye:

Ülök az árokperti fűben,
lábamnál vadlapu, bürök,
sóhajok nyílnak a szívemben
meg lázadások és dühök.
(...)
Némán feküsznek, porladoznak,
porladnak alattam a holtak.

S Ő is, a költő ott a sírban,
bizony ő is csak porlad, porlad.

Igaz, a sírját magasabban
védi a vasrács dúcos léce
s nem zavarja százados álmát
a kecskék szelíd mekegése.

(...)

Alkony van, itt ballag
feszes tőgygel a marhacsorda.

(...)

Csokonai sírjánál, 1955.

„Való igaz, hogy minden olyan kezdeményezés, mely a síremlék áthelyezését indítványozta, valamilyen oknál fogva megakadt. Pedig pontosan most, amikor (...) az időt állóra sikerült emlékmű magára maradt, környezete inkább hasonlít egy elhanyagolt bozótoshoz, mint temetőhöz, újra fel kellene tenni a kérdést: Nem volna e nagyobb megbecsülés áthelyezni az emlékművet a Köztemetőbe? (...) Adjunk a hórihorgas panelházak börtönfalai helyett Csokonai Vitéz Mihálynak nyugodt, zaklatásmentes pihenő helyet” – érvel Kiss Antal a változtatás mellett, aminek pénzügyi alapját a közadakozás vethetné meg. (*Hajdú-bibari Napló, 1971. június 24.*) A civil ötletet nem tette magáévá a város vezetősége, így az ércpiramis maradt a régi helyén.

Vagy tíz éve azonban az akkori alpolgármester újra megpendítette az átköltöztetés racionalitását. Ha meggondoljuk, sok érv szól mellette: méltatlan környezetben, az idegenforgalomtól elzárva, kieső helyen, a Dorottya utcában árválkodik immár a magyar irodalomtörténet eme jelentős monumentuma, csaknem közvetlenül az út mellett, (abban az oldalban járda sincs.) Mögötte félkör alakban egy kiszakított, kanyargós betonkerítéssel határolt fás területen néhány kopott álló és fekvő sírkő látható. A gúlát övező vaskerítés bejárata dróttal van összefogva. Két, nem túl régen létesített emléktáblán az egykori temető története olvasható. Ma már nem legel kecske a környéken, nem jár arra marhacsorda, de nincs realitása Vargha Balázs javaslatának: nem lehet parkot tervezni körülötte.

Csokonai Vitéz Mihály: Az én poézisom természete

Sírhalmok, óh köd-lepte kertek,
Te szívborzasztó éjszaka!
Te alvilág vakablaka!

Ti holtak, akik itt heverték!
Ti múlandóság birtokának
Setétes völgyei,
Ahol petécses fantomának
Bóbiskolt Hervey!

Gyászhely! mellytől lelkünk irtózik,
Hol minden érzésünk elhal,
Fülünk csak csendességet hall,
Szemünk a semmitől kapródzik,
Csak kupressz árnyékát láthatja
A holdnak fényinél,
Midőn azt bágyadtan ingatja
Egy sír-fuvallta szél.

Szörnyű környék! hová a lélek
Ha ólomszárnyakon repül,
Rémülve jár, alél, elhül
S félholtan hátrál vissza vélek.
Szörnyű környék! kérkedj Youngoddal.
Ki hantodon ragyog;
Isten veled s mord ánglusoddal!
Én ánglus nem vagyok.

Mások siralmas énekekkel
Bőgettessék az óboát,
És holmi gyász-trenódiát
Rikassanak jajos versekkel.
Én így kedvetlen embereknek
Nem leszek egyike,
Legyen jutalma bár ezeknek
A kedves estike.

*

Nékem inkább oly bokréta
Árnyékozza képemet,
Melyet nyér a víg poéta,
Múlatván a szépnemet:
Ezt a vidámabb múzsáknak
S a mosolygó gráciáknak
Fűzzék öszve rózsaszínű újjai,
Élesztgessék borba ferdett csókjai.

Nem kell kupressz, mellyel Racint

Tisztelé Melpómene;
Egy kis rózsza, egy kis jácint
Nékem jobban illene.
Mert ez Lillám szép szemével,
Az pedig tekintetével
Egyezvén, mindenkor léssen tüköröm;
S így mindég új dalra késztet új öröm.

Így veszem fel víg lélekkel
Gyengén rezgő lantomat;
S majd Lillám új énekekkel
Lelkesíti húromat,
Míg leng a friss esti szellő,
S szárnyán egy nárdust lehellő
Rózsában megszállnak a kis istenek
És mennybéli koncerteckét zengenek.

Lelkünkől e víg hangokkal
Minden únalom kivész,
Mert megédesítjük csókkal
Ott, hol tartós pauza lesz.
Bágyadt nótánk vég-szózatja
A szép tájt elszunnyadtatja;
S addig andalgunk az esti hajnalon,
Míg egymás ölébe hullunk a dalon.

Csokonai Vitéz Mihály: Az álom

Boldogok azok, akik úgy alusznak,
hogy többé fel nem ébrednek. Sőt ez a
kívánságom is haszontalan, ha az álmodozások
ostromolják a sírhalmokat.

Préd. 3 : 19, 20, 21.

Jön az álom s mindent pihenésre hajta,
Az éjjelnek barna palástja van rajta,
Beborítja véle a földet s az eget,

Alóla altató mákolajt csepeget,
 Melynek hús balzsama a benne feredett
 Szemhéjaknak édes nyúgovást engedett.
 Lány karjain fáradt érzékenységinket
 Ringatja s egy másik világba tesz minket,
 Hol sok ezer képpel elménk játszodtatja
 Valóság képébe tűnő ábrázatja.
 Most az öröm arany hegyeit ígéri,
 Az áldás javait bő marokkal méri,
 Majd a félelemmel rettentí lelkünket
 S a kétség szélére viszi életünket.
 De akár mint tűnik képzelődésünkbe,
 Valódi örömet terjeszt ő szívünkbe;
 Apolgotó karral kötésink feloldja,
 Ellankadt erőnkhez új erejét toldja,
 Megtört érzésinket simítja kezével,
 Új életre hozván gyógyító mézével,
 A terhes gondokat rabláncához fűzi,
 Szívünkből a Léthe partjaira űzi.
 Minthogy a világi bajoknak érzése
 Éltünknek legnagyobb terhe s szenvedése,
 A halálnak képét öltöztvén magára,
 Bennünket holtakká tészén utóljára.
 Úgy vagy, holtakká tészén, és hogy élünk,
 Csak egy kis szuszogás hiteti el vélünk.
 Óh, mikor szűnik meg e kis szuszogás is,
 Mikor alszik el még maga az alvás is?
 Mikor száll testemre az a végnyúgalom,
 Amellyel örökre bíztat a sírhalom?

 Óh, halál, a szelíd álomnak testvére!
 Mikor vetsz örök zárt szemem fedelére,
 Hogy a semmiségbe testem viasszálljon,
 S belőlem csak egy por és csak egy név váljon?
 Igenis, mind ez az, amit a sors adhat,
 Tetőled belőlünk egyéb nem maradhat.
 És amely sok pompát a holt körül látok,
 Csak festett nyoszolya s hímes superlátok.
 Ez örök álomban úgy fogunk aludni,
 Hogy arról magunk sem fogunk semmit tudni,
 És amit beszélnek a halottak felől,
 Hogy holmit csinálnak még sírjokon belől,
 Azok az élőknek setétes álmai,
 Mert csendesek minden holtak alvásai.
 Alusznak ők mélyen, mi pedig, kik élünk,

Órólok álmokat látunk és beszélünk.
 Alusznak. – De ugyan lehet-e az álom?
 S ha álom, miben áll? én fel nem találom.
 Hiszen semmivé lesz, ami semmi vala,
 Azaz földdé válik testünknek porfala;
 Előbb egy bűzhödtség bálványává lészen,
 Bomlani kezdenek a részek egészen.
 A folyó, a könnyebb magát feljebb vonja,
 S a göröngy közt marad csak a skeletonja;
 Ez is nemsokára, bár acél vólna is,
 Egy rakás agyaggá változik maga is,
 Az olajos részek az áerba mennek,
 S sírjok körül lidérc-formában jelennek,
 A sós és a kövér részecskék meggyűlvén,
 Föld színén maradnak, s összevegyesűlvén,
 Azokat felszívják a fűnek gyökeri,
 Melyből azt a kövér nedvességet nyeri.
 Mert lám a papnak is kövér a tinója,
 Ha temető kertben van a kaszálója,
 Sőt a Bánát, amely embervérrel ázott,
 Amelyet a magyar s török test trágyázott,
 Olly zsíros fűvet tart, hogy megérezheti
 Szagát sok büszke ló s el nem szenvedheti.
 Így lesz az előből földi és ásvány rész,
 A földi részekből plánta s növény lesz,
 Melyet ha az élő állatok megesznek,
 Belőle magoknak lételt s növést vesznek.
 Így alusznak mi, de vigyáz a természet,
 S nincsen munkáiban hízak és enyészet;
 Pontos forgásának örök karikája
 Egynek elfogytával másikat táplálja.
 Mi voltam magam is, míg meg nem születtem,
 Míg fűből s állatból e testet nem vettem?
 Aludtam mélyen a csendesség ölében,
 A magam-nem-tudás csendes éjjelében,
 Míg a természetből, mint egy annak megholt
 Részecskéje, akkor ki nem fejlettem volt.
 Így fogok bomlani újonnan beléje.
 Mint annak egy piciny megholt részecskéje.
 A koporsó után éppen azt képzelem,
 Ami bölcsőm előtt történt vala velem:
 Aluszom, jó álom, mihelyt elenyészek
 S előből egy rakás minerále lészek.

Köves István: Sanyiné

Történetünk helyszínén, ebben az intézkedni vágyó hatalmi központoktól mind képletesen, mind valóságosan szerencséjére elég távol eső, az éppen aktuális különféle politikai változásokat ezért mindig óvatos lassúsággal követő kis madzag-faluban Sanyiné rendszeres napi zárándoklata (azért nem nevezhetjük Canossa-járásnak, mert ő, azaz Sanyiné ezt a kifejezést még csak hallani sem hallotta, sohasem, tehát az ő napi zárándoklata) jelentette a megnyugtató, a biztonságot sugalló állandóságot.

Az említett, teljes, becsületes nevén özvegy Hegedűs Sándorné, szül. Nagy Mária (hogyan lett a Sándornéból Sanyiné, az meg már egy másik történet) sok éve özvegyasszony, de még hetvenedik évéhez közeledve is, minden áldott hétköznap elindul fentről, a Közből, ahol kicsiny házacskája lapul, lefelé végig a falun, a Fő utca jobb oldalán egész le, az első házig, aztán a másik oldalon vissza föl, hazafelé. A Rózsafüzér királynője templomot, a katolikusokét, természetesen kihagyja, ott már rég nincs se pap, se házvezetőnő, se harangozó, a kötőnyi kis kertecskében felváltva kapálgatnak az asszonyok, de az olyan is, általában elég gondozatlan.

Egyenes derékkal, apró léptekkel jár, nyakig fölgombolt kötött kardigánja mindig folttalan tiszta, kerek, kicsit kunos arcán pirosuló mosoly ül, szeme kíváncsi-kéken ragyog a világba. Hosszú ősz haját lebontva rég nem látta senki, reggelente előbb két hosszú copfba fonja, aztán azt kis kalácsformába tekerve a feje búbjára tűzi, s álla alatt szorosra csomózott kendője alá simítva rejtegeti.

Öltözéke, ruházata természetesen az évszakok szerinti időjáráshoz igazodó, de mindig a tisztaságot, a szerény tisztességet sugározza, s lényegében sohasem változik. Ahogy vele elmaradhatatlan társa, a füles, vállra akasztós, hóna alatt himbálódzó hétköznapi háncsszatyor sem, mindenkor állandó tartalmával.

Ahol a portán mozgást lát, megáll, beköszön, ha szólítják, belép egy szóra, elmondja, mi hír a faluban, mit álmodott az éjjel, megkérdezi a háziakat, mit terveznek aznapra, figyelmesen meghallgatja a válaszaikat, azzal megy tovább, házról házra, s viszi magával tovább, házról házra az ártalmatlan hírmorzsákkal együtt a falu csöndes, kibeszélhetetlen titkait is.

Hétköznapokon.

Szombaton meg vasárnap fölfelé indul, megy a temetőbe, onnan a görögkatolikus templomba, tekintetét az ikonosztáz szentjein nyugtatva, szép, tiszta, ma is fiatalosan fénylő hangját kieresztve ő vezeti a bizonytalankodva kapkodó kórust, kisgyermek kora óta könyv nélkül tudja mind, a szertartást kísérő zsoltárokat, nem csak a goszpogyijpomilújt. Csak az alsó iskolát végezhetette el annak idején, de írni, olvasni, számolni tud, annyira, amennyire neki kell – no, meg énekelni.

Sanyiné, bár ezt nem tudja magáról, igen hazafias érzületű is, lám csak, a bedobós falitelefonnál rendre megszakítja körútját, nem mintha használni akarná, ugyan, kit hívná, hanem hogy mögötte, a falucska egyetlen emlékműve előtt egy keveset elidőzzön. A fából faragott Anya gyermekével alighanem egy környékbeli ismeretlen népművész munkája, de néhány Zenészlacit, Piroska ügyes kezű fiát vélik alkotójának. Az életnagyságú, látszólag egyetlen fatörzsből faragott páros szobor, a helyieknek csak Ilcsi és Fercsi, az útikalauz szakavatott szavai szerint: a falu fölött magasló Rákóczi-vár után a másik nevezetesség Zrínyi Ilona és a gyermek II. Rákóczi Ferenc megható egyszerűségű, naiv bájú szobra. A távolba néző, mosolygó anya egyik kezével gyöngéden csípőjéhez vonja a szintúgy messze tekintve mosolygó kicsi fiát, másik kezét óvón annak vállán nyugtatja.

Sanyinét nem foglalkoztatja a fafaragó kiléte, sosem kérdezte, ő csak azért kanyarodik a kétalakos, összesimuló szoborcsoport elé, hogy visszamosolyogjon a kis családra, megsimítsa könnyű kézzel a kis Fercsi gyerek gondosan kifaragott bodros haját, no meg, mert néhány kihúzogatható gazszálat mindig talál a lábuk előtt.

Ez az egészséges ösztönű, lakói eredetét, származását tekintve igencsak vegyes összetételű, hegylábhoz szorult falucska számos megható jelét mutatja az ott működő nyelvi tapintatnak. Például, az új tanítónéni érkezését máig csak úgy emlegetik, hogy a méltóságos asszonyt ideköltöztették hozzánk, az elhagyott tanítólakásba, soha senki úgy, hogy kitelepítették valahonnan, pedig a kertvégi budikban felgyülemlő Szabad Föld címlapjait olvasgatva, akár mondhatták is volna, és az érkezésekor is asszonyok, férfiak, mindenki kérés nélkül segített neki lepakolni a szekérről, amin a ládáit, bútorait hozták. Akkor látott a falu népe először álló zongorát, ahogy ott rögtön a pianínót elnevezte valamelyik ott lábatlankodó suhanc, talán a nagyobbik Kojcsa-gyerek.

Az érkező új tanítónéni figyelt föl az addig csak visszahúzódó, törekeny gyereklány páratlan zenei képességére, természetéhez képest meglepően erős, csengő hangjára, mindig pontos intonációjára, ütemérzékére, zenei memóriájára. Ezeket kiaknázva, hamarosan a kisiskola ének-zenei produkcióiban közreműködő biztos támaszra lelt benne, vezető szerepet bízhatott rá – bár a kottaolvasást sohasem tanulta meg. Fölnövekedve egyenes útja volt az akkor még létező római katolikus templomi kórusba, később, a görög templom megépülését követően, az ottani asszonykórus élére.

Sanyiné mindig úgy igyekezett, s többnyire sikerrel, hogy az istentiszteletet követően utolsóként lépjen ki az isten házából, betette maga mögött az ajtót, a harangláb tövében megállt, óvatos, tapogató mozdulattal megigazgatta fejkendőjét, s valamit halkán maga elé mormolva, határozottan bólintott a kihűlt, kiürült templom felé, aztán megkönnyebbedett léptekkel megindult vissza, a faluba vezető úton. Ott himbálódzott akkor is vállán a háncsszatyor, s benne vele himbálódzott, mint mindig, az a kenyérbölcsőbe való, hajtogatott hófehér konyharuhába rejtve, akár rétesben a töltelék, a szokatlanul keskeny, hosszú, karéjosra fenegetett, fénylő pengéjű böllér kés, amolyan fanyelű disznóölő.

Aki erre az ugyan miért-tel rákérdez, az csak idegen lehet. A falu emlékezete ugyanis némafilmszerű pontossággal rögzítette, és változatlanul őrizi annak az estének a történetét, amelyiken Sanyiné a fölszabadításkor agyonszúrta azt az őt megbecsteleníteni akaró román katonát, akinek a tetemét aztán a szomszédasszonya segítségével elásták a szilvásban.

Mindenki tudja, senki nem mondja.

Az utóbbi években se sokat változott a falu, lakói születtek-haltak a természet rendje szerint, de megürült, eladó ház nem akadt, a változások, ha voltak, családon belül estek. S maradt az apróbb összezörrenéseket lezáró családfői zárszó is: mert mi így szoktuk, punktum.

Így aztán az idő észrevétlen teszi a dolgát errefelé, olvad, fagy, derül, borul, vetni-aratni, metszeni-szüretelni csakúgy kell, Sanyiné pedig évre év, azóta is csak vizitálja egyre a falut, oldalához szorított háncsszatyrával járja megszokott útját, s körötte az út menti bokrokban gondtalan derűvel trilláznak a butuska feketeerigók.

Ilyen egy balladás falucska ez a Regéc.

Ha rajtam múlik, még hallanak felőle.

Ádám Tamás: Satuprés

– *részlet a kisregényből* –

TENGERALATTJÁRÓN

Teljesen érthetetlen, de sikerül, alkalmaznak. Ezen a napon Lali visz körbe bennünket a gyáron. Kopaszodó, középkorú úriember, aki mindig választékosan beszél, furcsa, hogy sose kiabál. Már ez is gyanús, főleg annak tudatában, hogy agrártudományi egyetemet végzett, a jó ég tudja, miként került ide, vasországba. Termelésvezető beosztásban dolgozik, hiába értelmes, nem nagyon látja át a folyamatokat, ez gyorsan kiderül. Fogalma nincs, mit gyártanak aznap, mit kell szállítani. Dolgozik becsületesen, ám hiányzik belőle az a csibészség, dörzsöltség, ami ehhez a beosztáshoz kell. Nem könnyű feladat, mert a főnök elvárásainak meg kell felelni, és nem árt, ha szót ért a melósokkal. A kettő együtt nem nagyon megy. A munkások leegyszerűsítik a helyzetet, Lalit hülyének tartják.

A nagyobb csarnokban több tonnás, régi présgépek sorakoznak egymás mellett. Elméletileg ezeket kellene kezelnem. Csakhogy a munkaközvetítőnél nem erről beszéltek. Bálint azt említette kutyafuttában, anyagmozgatás lesz, szakmunkásokat kell kiszolgálnom. Fogalma nem volt, milyen munkát ajánl nekem. Bálint kedves figura, azonnal felhívott, amikor jelentkeztem az állásra, említette, napokon belül kezdhetek. Mondják, lehetetlen őt elérni, nem veszi fel a telefont, nem orvosolja az alkalmazottak bajait. Engem mindenesetre mindig visszahívott. Az is elterjedt, hogy különböző csatornákon keresztül zsebre is dolgozik, visszajuttatnak neki pénzt, akiket felvesz.

Rémisztő látvány, már a gondolatba is beleremegek, hogy naponta nyolc-tíz órát ott ülök a monstrok előtt, nyomogatom a gombokat, és a prés alól szedem az alkatrészeket. Megsüketülök, a karomat szétroncsolja a gép, az éles vasak elvágják a kezem. Ezt már mégsem vállalhatom, itt ér véget el sem kezdett munkás pályafutásom. Szomorú szemű nők, cserzett arcú férfiak ülnek vagy állnak egyhangúan a gépek előtt, fülükben fül dugó. A merészebbek a dugót fülhallgatóra cserélik, zenét hallgatnak egész nap, ami elviekben tilos. Elviselhetetlen az egyhangúság, a monotóniába bele lehet pusztulni. A dübörgéstől alig tudunk beszélni, csak minden második szavát értem alkalmi idegenvezetőnknek. Nem is baj, úgysem tudom értelmezni a szakszavakat, nincs a közelemben szótár. Reggel hatkor kezdünk, délután kettőig tart a meló. Kétóránként adnak tíz perc szünetet, az ebédre húsz perc jut. Túlórázni nem kötelező, ám ha felkérnek, illetlenség nemet mondani. Lesz majd túlóra bőven, ezt már a munkaközvetítőnél is mondták, ha hétvégre esik, száz százalékos a felár, dupla pénzt kapsz. Egyszer tényleg becsülettel kifizették a túlmunkát, ám a következőt már nem. Bálint hívott telefonon, tévedés történt, a hétvégeért, a túlóráért nem jár semmi pluszjuttatás, egyszerű munkanap ez is. Köszönjem meg, hogy azt a pár ezer forintot nem veszik vissza. Köszönöm.

Kiváltságosnak érzem magam, mert kapok vasbetétes bakancsot, márpedig erről előszeretettel megfélemlenek a munkaadók, pedig balesetveszélyes a hely, ha ráesik a lábadra egy jókora vas, lábujjtörés nélkül aligha úszod meg. Szög is belemehet a talpadba. Élvezetes ebben a nehéz bakancsban dolgozni; nyáron megfő, télen megfagy a láb, de még mindig jobb, mintha nyomorék maradnál. Munkaruhát csak a főállású foglalkoztatottak kapnak. Azok nem juthatnak hozzá e nemesi kiváltsághoz, akik alkalmi munkásként évekig, folyamatosan dolgoznak a gyárban. Egyszer megpróbáltuk rávenni a ruhát adó embert, más nevére írja a göncöket, a méretet is bemondtuk, ám a siker elmaradt. Talán azt gondolta, hazalopjuk a zöld overált, abban megyünk lányunk esküvőjére.

Farmerben dolgoztam végig, amely a rengeteg olajtól felismerhetetlenné vált, hiába mostam rendszeresen, nincs az a mosószer, amely kivinné belőle a mocskot. A koszos ruhadarab csak engem zavart egy ideig, habár Pannika szaktársnő epésen megjegyezte, túl mély árnyalatú a farmer, ki kellene mosni. Divatszín, dűnnyögtem.

Csak megyünk, megyünk körbe a gyáron, tanulmányozzuk az útvesztőket, mígnem kopott kis ebédlőben kötünk ki. Kockaasztalok kockás abrosszal. Tisztára, mint a Tűzoltó kocsmá. Ha kihúzod az egyik széket, a másikat lökőd beljebb. A falon giccses poszterek oldják az egyhangúságot. Amikor rápillantok a vízesésre, a Niagaránál érzem magam. Jó érzés tudni, itt mindent megadnak a melósoknak. Látványcentrikus elemek. Egy régi mikro és egy mély hangon hörgő hűtő piheg egymás mellett, a bejáratnál. Később hoznak még egy használt frizsidert, ez sem old meg semmit, legalább száz ember ételét kellene hűteni. Sokan inkább nem hoznak semmit. A zsúfoltságon ez is segít, másrészt némely melós találékonyan oldja meg a helyzetet, ellopja a társa ebédjét. A terem másik végén szerszámok, műszerek, öntvények ékeskednek, amolyan rögtönzött kiállítás hoztak tető alá. Nyilván az ebédlőben a helyük, ott érzik jól magukat, tovább szűkítik a teret. Minden adott a nyugodt étkezéshez.

Itt csatlakozik hozzánk Zsózszi, aki elég érdekes ember, különös történeteket mesélnek róla. Lali közben surranva távozik, alighanem nagyon várta ezt a pillanatot, ő ugyanúgy unta az egészséget, mint mi. Zsózszi nagyon várja már a nyugdíjat, pár évig valahogy ki kell bírnia mégis. Amikor azt hallom, régen katonatiszt volt, elhiszem. Olyan katonásan szögletes a mozgása, pörgő

a beszéde. Nem tudom, merre lakik, de hétfőn hajnalban nagy táskákkal érkezik. Látom az arcán, valami nagyon fáj, sérelem érte. Néhány éve még ragyogott, fontos beosztásban, fontos ember. Átlátta a folyamatokat, fejből vágta a megrendeléseket, az elkészült termékek listáját, összefésülte a különféle területen dolgozók munkáját, értett a szakmájához. Egyszer aztán a nagyfőnökkel akadt némi nézeteltérése, mely nehezen rakható össze, attól függ, melyik irányból közelítjük a kérdést. Az egyik verzió szerint szóvá tette a fejlesztések elmaradását, melynek egyenes következménye a sok selejt. Kiállt az emberei mellett, a nyereségből nekik is juttatni kellene, vélekedett. Désiré a nyílt ellenvéleményt nem nézte jó szemmel, leváltotta az izgága középvezetőt, a helyére érkezett Lali. Zsózsi hatásköre a selejtjavító részlegre szűkült, kezdetben három ember főnöke volt. Mások úgy vélekednek, nem tett meg mindent azért, hogy jobban menjenek a dolgok, elszalasztott néhány lehetőséget.

Új idegenvezetőnk, Zsózsi gyorsan beszél, figyelni kell valamennyi szavára, nem árt összpontosítani, mert sokszor humornak vélt mondatokat is kever a szakmai leírásokba. Az egyáltalán nem mulatságos történeteken kényszeredetten mosolyognak néhányan. Pár keresztkérdés is elhangzik, megtudjuk, mi minősül üzemi balesetnek, milyen anyagok, helyiségek fokozottan tűzveszélyesek, mire vigyázzunk a gépeknél. Gondolataim elkalandoznak, kiszakadok ebből a világból, az még elér a tudatomig, hogy biztonsági okokból két gombot kell megnyomni, ekkor indul el a prés. Ha nem így lenne, megszorodnának a balesetek.

Désiré többször feltűnik, állandóan siet, gyorsan szedi a levegőt, homlokát ráncolja, mutatja, sok a dolga, a fontos emberek így közlekednek. Ritkán néz az ember szemébe. Ha lát egy eldobott papír zsebkendőt, nem szól, lehajol érte és a kukába dobja. Több mint húsz éve egyszerű melósként kezdte a Kitin Kft.-nél. Igyekvő volt mindig, de a szakmai tudását nem tartják túl sokra, viszont általában jó helyen állt, tudott helyezkedni, nem hullott rá a mennyezet. A céget Marci bácsi alapította, aki németországi üzemét hazaköltöztette, annak mintájára hozta létre ezt a gyárat. Az öregebb szakik egybehangzóan állítják, tisztességes, munkásokat becsülő, vállalkozását jól vezető embert ismertek meg benne, a fizetésemelésekről, prémiumokról sem feledkezett meg. Mentek az évek, az idős férfi nyugalomra vágyott, üzlettársat keresett. Désiré hirtelen nem tudott félmilliárdot előhúzni a zsebéből, ambíciói viszont nem lanyhultak. Erre találták ki a bankot, a gyár fele az övé lett. Fedezetül maga az üzem szolgált. Végül Marci bácsi teljesen visszavonult, az egész kócerájt eladta, Désiré lett az egyedüli tulajdonos, ellátta az ügyvezető igazgatói teendőket is. A korábban kiépített kapcsolatoknak köszönhetően a beszállítói feladatok megmaradtak, így munka is akadt éppen elég, hiszen az országban működő egyik legnagyobb külföldi autógyár naponta várta az alkatrészek tömkelegét. Nagy feladat ez egy ilyen kisebb gyáracskának, de a Kitin egy ideig megbirkózott vele.

Mintha tengeralattjáró gyomrában lennék, nincsenek menekülő utak, úgy érzem, megfulladok. Hörög a tüdőbajos csap, néha pár csepp rozsdás víz csöpög. Kilőnek a vaslemezek szegecsei, víz tódul a szűk térbe, a számba, felszínre lök valami titokzatos erő. Szél nyüszít, akárha hegesztés fényében perzselődne egy preparált lepke szárnya, kapkodom a levegőt. Pár méterre tőlem halott lányt dobálnak a hullámok, sótól fehér ajkáról nem tudom levenni a szemem. Hosszú, barna haja szétterül a vízen. Újra elmerülök, vállamat megérinti egy kéz. És ez tényleg valóság, ismét a gyárban találok magam, ez is, az is hátborzongató.

A hegesztőben vagyunk, az alacsony helyiségben égett szag terjeng, kis füstoszlopok tekeregnek a gépek fölött. Nem találják a kiutat, szellőzőt nem látok sehhol, talán indiánok adnak

jeleket. A hegesztett, forrasztott alkatrészek ládába potyognak, egyenletes géppuskasortüzek. Egy pillanatra sincs megállás, végkimerülésig. Slágereket üvölt a rádió, a legtöbbször azt hallom: a nézését, meg a járását, csípőjének a ringását. Nem tudom, ki ez a nevezetes hölgy, akiről ezt a nótát írták, de száz aranyért sem adnák. Munka közben beszélgetésről nem lehet szó, ha valamelyik szaki a másikkal akar valamit közölni, üvölnie kell. A hegesztők néha elejtenek egy humoros megjegyzést, talán, hogy oldják az egyhangúságot vagy, hogy eltereljék gondolataikat a fáradtságról. Most veszem észre: idősebb asszonyok is beállnak a sorba, semmivel sem könnyebb a munkájuk, mint a férfiaknak, becsülettel helytállnak. A sarokban fiatalabb melós fogja a jókora vasdarabot, a másik oldalon ponthegeztővel végzi feladatát egy idősebb szaktárs. A fiatalember igyekszik, ő kerül nehéz helyzetbe, mert a Tajtéknak nevezett munkás annyira rutinos, ha nem néz oda, akkor is pontosan, villámgyorsan dolgozik. Különös helyzet, a fiatalok nem bírják a tempót, nagyon gyakran cserélődnek, elkopnak a mester mellől. Bemegyünk még egy kis helyiségbe, ahol tényleg szörnyű állapotok uralkodnak. Meg lehet főni, mi lehet itt nyáron, atyavilág! A raktárban meg fűtés híján megfagynak az emberek.

Hatan-nyolcan dolgoznak a kicsinyke, alacsony, levegőtlen helyiségben, a hagyományos hegesztőmesterséget űzik. Egyik kezükkel a szemet védő álarcot tartják az arcuk elé, a másikkal a szikrázó hegesztőpálcát fogják. Tényleg nincs semmi levegő, csak füst, szikra és égett szag. El sem tudom képzelni, hogy kaphatott engedélyt ez a részleg a köjáltól vagy micsodától. Többnyire rézevezők készülnek, így becézik a kocsik ajtómerevítő vasait. Tényleg úgy néznek ki, mint az evezők. Régi melós kevés található, ők minden körülmények között – ahogy a Hippolytban elhangzik – kitartanak. Az újak rendre lelépnek, pár hétnél nem bírják tovább, vagy önként mennek vagy kirúgják őket, mert rosszul dolgoznak, lyukasak a varratok. Jó szakember ennyi pénzért a lábát be nem teszi ide. Ennek ellenére akadnak profik, talán megszokásból, talán azért maradnak, mert a közelben laknak. Őket az alacsony fizetések sem tántorítják el. A fiatalabb, tehetséges szakmunkásokat dupla bérért elviszik a környékbeli gyárak. Még az sem számít, ha messzebbre kell utazni, autó jön értük, jobbak a munkakörülmények, és gyönyörűen fogalmazva: egyéb juttatásokat is kapnak. Egyikük sem bánta meg a váltást.

Automata hegesztőgépeket kellene venni az emberi erő pótlására. Csak be kellene programozni, és folyamatosan menne a termelés. Egy félautomata gépet látok, hosszú karja lóg a semmibe. Talán rossz, de az is megeshet, nincs képzett ember a kezelésére, a tulajdonos nem foglalkozik ezzel, azt hiszi, így olcsóbb, pedig nem. Fejlesztés nélkül halálra ítéltetett ez a gyár.

A szerszámkészítők csarnoka rendezett, és ahogy meg tudom ítélni, aránylag felszerelt. Ez megbecsült hely, a tulajdonos azért hozta létre, hogy a formákat, marófejeket, a présgépek cserélhető fejeit helyben készítsék, és ne kelljen azokért komoly összegeket fizetni. Ráadásul, ha más gyáraknak eladják az elkészült darabokat, szép bevétel csordogálhat. Mármint elméletileg, mert a külső megrendelés nehezen akar jönni, és a helyi igények kielégítésével is gondok akadnak. A szerszámok készítése komoly feladat, nagy pontosságot igényel, jórészt ettől függ a legyártott alkatrészek minősége. A mérnökök elkészítik a terveket, a munkások pedig megvalósítják azokat. Nem mindig sikerül, olykor visszajön a termék, millimétereken múlik az egész. A legnagyobb gond az, hogy nem időtállóak, mert az alapanyag nem elég kemény, gyorsan kopik. Ha a prés gép nem pontos, sok a selejt. A jobb minőségű öntvény sokkal drágább, hosszabb távon mégis több hasznot hozna, csak hogy a tulajdonos erre is sajnálja a pénzt. Maradnak a napi gondok.

A javító részlegen normális időben kevés ember dolgozik, mert kevés a selejt. Csakhogy

errefelé egyre több a hibás alkatrész, egyre több ember kell a javításhoz. Ahogy telnek a hetek, úgy szaporodnak az alkalmazottak, lassan már többen lesznek, mint a gyártó részlegen. Megy a reszelés, csiszolás, hajlítás, kopácsolás, hihetetlen ez a huszonegyedik században. Az ok még egy laikus számára is világos: pontatlanok a gépek, a sablonok, és a forrasztások. Torlódik a meló, a szállítási határidőket egyre nehezebben tudják tartani. Zsózsi, a részleg vezetője mérgelődik, kedvetlenül széttárja a karját, ami annyit tesz, ezt akartátok, én ilyen körülmények között ennyit tudok tenni!

Befejezésül megnézzük a raktárt, rendszert kár lenne keresni, úgysem találánk. Az egyik sarokban, hegyekben állnak a kis konténerek, rogyásig tele evezőkkel. A másik oldalon üres ládák kúsznak a plafonig. A halványan besűrűdő fényben porszemcsék szállodogálnak. A többi alkatrész kis zöldeséges műanyagládákban szétszórva hever a földön. Két idős asszony ül valami székszerű tákolmányon, válogatja, számolja a szerkentyűket. Egy középkorú, hosszú hajú férfi gyors mozdulatokkal teszi ugyanezt. Mosolyra hiába várunk. Targonca kanyarog a szűk utakon, villája a rozsdás konténerek alá csúszik, felemeli, tolatva távozik. Csend lesz, csak a szerszámok pengése, koppanása hallatszik. A másik kijáraton távozunk. Kis eligazítás után megtudom, a raktárban kezdek, utána cserélünk, mások jönnek helyettem, én a gépekhez megyek. Meglátják, ki, hol teljesít jobban.

A kapun túl szél csap az arcomba, a szabadság szele. A buszon újra értelmezem a gyári hatásokat, a tengeralattjárót, az ázott munkásképeket. Tovább megyek két megállóval. Éjjel többször felriadok, azt álmodom, tonnás monstrumok zuhannak rám. Fél órába is beletelik, mire felfogom, hétvége jön, nagyot dobban a szívem.

Lukáts János: De hiszen ez Berlin!

(Abszurd-groteszk)

„Húsz ember esett foglyul egy turisztikai ballonon, amit az erős szél dobált húsz percre Berlinben.”

- Nappal van most, vagy éjszaka?
- Nappal, ezek itt viharfelhők.
- Emelkedünk vagy zuhanunk?
- Egy helyben állunk.
- De okos maga, hogy mindent tud!

- Én vagyok a léghajó parancsnoka.
- Parancsnok! Maga a jegyszedő.
- Szálljon ki, ha nem tetszik.
- Ki is szállnék, hogy magát ne lássam. Meg ezeket a...
- Mi van magával, hogy így kötözködik? Három napig szava se volt!
- Itt aludt részegen a sarokban.
- Kerek léghajónak nincsen is sarka! Ühehe!
- Három napig, mi az, hogy három napig?
- Hát akkor szálltunk fel a Bodeni-tónál.
- Uramisten! És merrefelé repülünk?
- Nyugatnak...
- Hát akkor: Allons! Enfants de la Patrie...
- Vagyis: keletnek...
- Hát akkor: Szajúz nyerusímüje...
- Fogja már be...! Északnak tartunk.
- Akkor pedig: Völ-Völker, höret die Signale...
- Elhallgasson már, maga szélkakas!
- Három napig forgószélben, az lehet akár ezer kilométer erre vagy arra...
- De lehet, hogy alattunk még mindig a Bodeni-tó...
- Egy léghajó három napig hogy bír el ennyi embert?!
- Hányan vagyunk ide összezárva?
- Húszan, amikor beszálltunk, megszámloltam.
- Csak *voltunk* húszan...
- ...tizenöt, tizenhat, tizenhét...
- Engem már számolt!
- A többi hová lett?
- Volt, aki leszállt útközben.
- Mert leszálltunk útközben?
- A léghajó nem, csak ő ...
- Uramis... Hogyan?
- Mutatom...
- Megunta?

- Szédelgett?
- Mondjuk: kiszállt... mint egy madár.
- Ott repült a kismadár. Ühehe!
- Maga „szállította le”, parancsnok?
- Én csak jegyszedő vagyok.
- De ha húsz volt, és most csak tizen...izé, akkor az nem egy utas.
- Ketten voltak, civakodtak.
- Inkább szerették egymást, összeölelkeztek. Úgy könnyebb repülni.
- Az akkor is csak tizen... izé.
- A harmadik a férj volt, vagy a feleség. Vagyis a féltékeny...
- Azt hitték, földközelen vagyunk, csak egy karnyújtás a jövő...
- És maga hagyta?
- Hagyta? Ő biztatta őket.
- Maga ezen vigyorog vagy zokogni készül?
- Nem mindegy?
- Szeretem tudni, mire számítsak észak és dél között a glóbuszon, X méter magasban.
- Maga ugye földrajztanár?
- Oszlik a köd, fölkelt a szél.
- Föl-fölkelt a szél a léghajóban...
- Magát is utánuk vágom!
- De hiszen ez Berlin! Nézzék, Berlin!
- Imádom Berlint!
- Utálom Berlint!
- Berlin, ugyebár...
- Mi maga, útikönyv?
- Most látom csak, hiszen maga...
- Igen, az vagyok, na és akkor?! Gondolja, hogy maga különb ezzel a...
- Széttöröm a pofádat, te...
- Kibelezlek, te...
- Kapitány, forduljunk vissza a felhők közé, ott legalább nem láttam egyiket sem.
- Szégyen, egy léghajón, ahol a közös baj...
- ...az összezártság...

- ...ahol inkább segíteni, mint a testvéreket...
- Ez nekem nem testvérem, sőt...
- Ez nekem még csak nem is...
- Egyik jobbra, másik balra...
- Maga engem ne akarjon beskatulyázni, maga nyikhaj kis jegyszedő.
- Jé, maga nő? Most látom csak...
- Hát, maga se férfi különösebben...
- Mínek jött Berlinbe?
- Én csak a tóparti partira mentem, fene gondolta... De mi köze hozzá?!
- Esetleg odalenn, Berlinben...
- Kapitány, ezt dobja ki, pimasz!
- Tudják, hogy már csak tizenöten vagyunk?
- Egyik előrement a levéllel, hogy érkezünk és hogy várjanak. Ühehe.
- Istenem, ott a Kuhdamm.
- Az a Zoo, *maga* a Kuh!
- Ez mi volt?
- Micsoda mi volt?
- Nem hallja, maga süketfajd?!
- A betyár berlini anyjukat, ezek lőnek!
- Ránk. Ne lőjete! Nye sztrelajtye!
- Ezt nem értik, maga ökör.
- Sztálingrádnál értették.
- Az keletre van.
- Ezt fogtam, de francos forró, köpjön a markomba, szép kisasszony!
- Nesze, pimasz! Mi ez?
- Egy gépfegyvergolyó, nem látott még ilyet?
- Én egy békés nép gyermeke vagyok!
- Azok jobb célpontok, nem mozognak annyit.
- Golyót fogott?
- Naná, a zsebemből húztam elő!
- Ha a ballont eltalálják, végünk van!
- Ez olyan kapitányi duma, hogy a saját fontosságát...

- Akkor valamennyi súlyt ki kell dobni a léggömbből. Például...
- Én magára szavazok.
- Nagy súly leszek én magának.
- Majd egyesült erővel.
- Viribus unitis. És a túlsúly röpül...
- Berlin üzent...
- Már megint?
- Ez itt jött be, a léghajó alján.
- Meglőni egy gondolát – elég csúnya gondolat.
- Kifelé a fűzfapoétával... Úgy!
- Mi ez a sistergés?
- Talán fuvolaszóló...
- A ballon... a gáz... a végzetünk.
- Ne keltsen több zavart, van elég!
- Ott a szakadás, ha azt a lyukat befogjuk, földet érhetünk.
- Aztán hogy fogjuk be, nagyokos?
- Majd én fölmászom és befogom, én vagyok a parancsnok.
- Emberek, szökni próbál! Van fenn egy pótléghajó, azt akarja elkötni!
- Rángassátok vissza, a lábánál fogva.
- Esztelen barmok, éppen elértem a szakadást. Összefogom, hallgassák, már nem illan a gáz.
- Ne hallgassuk, provokátor!
- Ő rendelte meg a lövöldözést is. Odarendelte a BTK tévét meg az XYZ tévét.
- Mit ért maga ahhoz, látom, hogy a KGB tévé, én dolgoztam...
- Persze, a KGB-nek, lökjétek ki ezt is!
- Süllyedünk?
- Naná, szárnyalunk!
- Nézzék már, ez meg lezuhant magától! Ott kígyózik lefelé, de mókás!
- Magától, persze. Ketten rángatták a lábát, mégis lezuhant.
- De mintha most nem sziszegne a ballon.
- Elviszi a hangot a szél.
- Meg lent nagy a lárma, lesik, hogy lezuhanunk-e vagy sem.
- Nézze már, az ott nem egy fogadóiroda? Ott, a Spree-parton, mindjárt a Goethe-szobor mellett. Eh, tudja is maga, ki az a Goethe!

- A horgonyt le kellene dobni, hátha beleakad egy toronyházba.
- Akkor legalább a villám is belénk vág.
- Aki a sodronyt fogja, abba.
- Nincs horgony, balfékek. A kapitány még az Alpok fölött elvágta, mert akadályozta a szabad repülést.
- Hazudik, biztos ő vágta el! És most a kapitányra keni.
- Arra a derék emberre, aki az életét...
- El ne kezdje siratni!
- Ő már lent van, benyakal egy Grosser Berlinert, és fogad ránk, hogy lezuhanunk.
- Megnyeri!
- Sodródunk, már nem is látom a Kuhdammot.
- Mert éppen alattunk van, ott a géppuskafészek, de most ne hajoljon ki, ha kedves az élete! Ugye, mondtam!
- Hányan maradtunk? Már elég az egyik kezem...
- Integessen a másikkal, ha szabadulni akar tőle!
- Igaza volt. De, látják, az anyag megmarad.
- Az meg, csak a szellem vész...
- Na, még ez a filozófus hiányzott.
- Valaki szóljon végre valamit. Nekik, oda, hogy mi vagyunk, és érkezünk. Hozzájuk, Berlinbe!
- Tudják, azért lőnek.
- Szóljon maga, maga akart lenni a kapitány.
- Én soha, maga akart.
- Rendben, én vagyok a kapitány!
- Én vagyok a kapitány!
- Rendben: mi vagyunk a kapitányok.
- Akkor ez most: szabad esés!
- Akkor ez most: összezártak zuhanása!
- Fogjuk meg egymás kezét!
- Ne fogja le a kezemet! Hiszen van egy nagy fegyverünk...
- Hol, maga örült!
- Itt: a léghajó.
- Hát akkor: a nyakuk közé, egyet-kettőt agyonnyomunk.

- Rajta, léghajó!
- Hurrá, zuhanunk!

Udvarhelyi András: Egy jó ember, tiszta szándékkal II. Baranyi Ferenc, a szerelem költője

Haragszik a

kedves, itt hagy engem,

állj elébe

vers, hogy el ne menjen.

(Dal, 209, oldal)

Befejeztem az első írásomat Baranyi tiszta szándékkal megírt, életművét bemutató vaskos kötetéről, 679 oldal. Címe: Tiszta szándékkal – Pályakép – versekben és mert még hatása alatt voltam Baranyi virtuálisan javasolt Bizet Nadir románcának, újból hallgatni kezdtem, kikapcsolódásként. És hallgattam, hallgattam órákig, hagytam, hogy a muzsika átjárja segédfogalmazó lelkem. Hallgattam Gigli, Caruso, Udvardy Tibor és még vagy tízféle csodálatos előadásban. És naivul arra gondoltam, a zene erősebb mindennél és fennmarad, hacsak az ostoba politikusok el nem pusztítják a világot. Sajnos csak a szöveget tudom idézni, de olvasóim az interneten megtalálhatják, higgyék el megéri átadni magukat a zene gyönyörűségének. Mert az igazi muzsika felemel, megerősít, megtisztítja a lelket, azt sugallja, változtasd meg életed. Kár, hogy nem tudom e folyóirat lapjain, úgy megjeleníteni a zenét, hogy az egy gombnyomásra hallható legyen. De amilyen találékony az ember, hamarosan ez sem lesz lehetetlen. Hallgattam és közben arra gondoltam, ez a szöveg, csak a zenével együtt kerek egész, élvezhető.

A hangját egyre hallom a pálmafák alatt

s e hang varázsa, bája még most is üdvöt ad.

Ó szent magányú éjjel, ó bájos ajkú lány,

főlséges szép magány telve szerelemmel, kéjjel

s a világ legszebb arca, mert énrám tündököl...”

És megvallom megkönnyeztem ezt a szépséghez imádkozó áriát. Igaza van Weöres Sándornak,

aki azt írta 1942-ben a Nyugatban, hogy a „szépség lázmérője a hátgerinc”, beleborzongtam a lélektisztító, érzelmes zenébe.

Zene és szerelem

Mert a valóban jó zene gazdagítja az érzelmeket, jobbá tesz, ha gyakran hallgatjuk. A lélek mélyére hatol, a szívig és titokzatos húrokat zendít meg, ami minden emberben megvan. Csak időt kellene szakítani a jó muzsika hallgatására. És azt gondoltam, hogy a valóban jó zenét szerető nem lehet bunkó, tömegember, hazug, stb. Aki a jó zenét szereti és megérti, átérzi, az rossz ember nem lehet. Ennek az sem mond ellent, hogy Hitler és a náci meg a hozzá hasonlók szerették Wagnert, mégis utolsó emberek voltak, mert nem értették, nem érezték, kérgeslelkűek voltak. Nem véletlen, hogy nagy népnevelőnk Márai Sándor azt tanácsolja, hogy naponta olvassunk, de csak jó könyvet. Hallgassunk, de csak klasszikus zenét és nézzük, de csak nagy festők műveit. Ne mérgezzük magunkat a tömegkultúrával. A művészet és benne a zene ugyanis megszélidítheti a legdurvább lelkű tömegembert is. Hozzá teszem, talán.

Baranyi szerencsés ember.

Mindezt azért mondtam el, mert Baranyi szerencsés költő, szerencsés tévés zenei műsorvezető és szerencsés szerelmes, meg férj, mert lelkét a zene és a költészet már kamaszkorában meghódította és rosszabbik énjét – ha van – visszaszorította. Ezt az irányt Baranyi karaktere kényszerítette ki. Azt tartja Márai, hogy sorsunk a jellemünk. Ez fordítva is igaz. Baranyiból a szerencsés konstelláció és alaptermészete, érzékeny, ha úgy tetszik szerelmes természete, karaktere teremtette meg a zeneszeretőt, a költőt, sodorta a művészetbe. Baranyival kapcsolatban pedig elgondolkodtató és rá vonatkoztatható, amit *Søren Kierkegaard a Mozart Don Juanja* című fontos tanulmányában írt. Bevezető tanulmányának címe: *A közvetlenül erotikus stádiumok, avagy a zenei-erotikus*. Amiben a filozófus a zene erotikus jellegéről értekezik. Azt írta, amit Baranyi is érezhetett, Baranyira is vonatkoztatható, amikor a halhatatlanok zenéjét hallgatta.

„Halhatatlan Mozart! Neked köszönhetek mindent, azt, hogy elment az eszem, hogy lelkem megdöbbsen, hogy szívem legmélyéig megrettentem, neked köszönhetem, ha nem úgy haladtam végig életemen, hogy semmi nem volt képes megrázni, neked köszönhetem,

ha nem úgy halok meg, hogy nem szerettem,...”

Bizony, a jó zene nagy kerítő, és erotikájával elragadja az embert. Aki hallgatja hatalmába kerül a zenének és az erotikának, no meg a költészetnek is. Végül is a költészet zene, verszene, dal. Ahogyan Baranyi is belesett ebbe a különös csapdába. Én egy másik csapdába estem. Hallgattam, hallgattam órákon át, Bizet Gyöngyhálaszából Nadir áriáját több előadásban és az járt az eszemben, hogy akinek, mint Baranyinak életét a költészet és a zene költészete töltötte, tölti be, az természetes, hogy százféle ritmust, formát, zenét ismer, használ, az csak jó költő lehet. Hiszen ez a kötet daloskönyv is. Akár verstant is taníthatna belőle Szepes Erika Baranyi Ferenc, Simor András, Szerdahelyi István harcostársa. És valóban az a formai sokrétűség, amivel elkábítja olvasóit ebben a kötetében is, és tova sodorja a vers hullámain, az lenyűgöző, éppen a formák sokszínűsége miatt, könnyen érthető, szinte olvastatja magát, az olvasó nem fárad el, a formák egyhangúságába nem un bele. E kötetben valóban a tartalom és forma egymást erősíti. És az is

eszembe jutott, hogy akinek ennyire szívügye a zene, ennyire benne él a muzsikában, ennyire muzsikus lélek, az nem lehet bunkó, durvalelkű, az minden szerepében udvarias, tapintatos. A szerelemben is empatikus, toleráns, érzelmes, ha tetszik romantikus. Ezt kell okkal feltételeznem, ha a szerelmes Baranyiról írok. Ez olvasható ki verseiből.

De „bonyolult a helyzet elvtársak”, vajon hogyan és miért lett Baranyi érzékeny, zenekedvelő, művelt és udvarias ember? Egyszerű a válasz, ahogy az életrajzírók elmondják, már gyerekkorában a szerencse, környezete és alkata, karaktere tette művészetszeretővé, költővé. És ezzel megkönnyítette, de meg is nehezítette életét ebben az elbunkósodott világban.

A társadalmi hatások is döntőek voltak költővé válásában. Ismétlem, „bonyolult a helyzet elvtársak.” Ez a figyelmeztető mondat gyakran hangzott el jó úrfi koromban, a legutóbbi átkosban, amely szocializmusnak hazudta magát és a kommunizmus gyermekbetegségében szenvedett, ennek ellenére kultúrátámogató rendszer volt, cenzúrája ellenére is, ahol a jelszó az volt: tanulj, a tudás hatalom. Amikor a verseskötetek több ezer példányban jelentek meg. Köztük a Baranyi könyvek, amelyek elkeltek. És az irányított kultúrpropaganda hatott. Ami azt bizonyítja, hogy lehet jóra is manipulálni a tömeget. Mert a Baranyihoz hasonló százezreknek lehetőséget adott, hogy tanuljanak.

Másként is bonyolult a helyzet, mert vannak kérdések, vannak örökzöld témák, amiket magánügynek minősítünk és azok is, meg nem is. Első ránézésre magánügy a szerelem, a szex. Baranyi nőkhöz, szerelemhez való viszonyát meghatározta természetesen a kor is, a szexuális forradalom kora. Az emberek nagy részének ez volt a feszültség levezetésnek kedvelt módja, no meg az ivás, de legalább az átkos hatalom nem ágált ellene, hallgatólagosan tűrte. Sokan nem szívesen beszélnek erről a kedves szokásukról, de a másokéról igen. Mondjuk egy mélyen hívó számára ez tabutéma, gyakorolja, de nem beszél róla, mert ez kényes kérdés, nem úriemberhez, úrinőkhöz méltó, és ez addig, amíg a többiek számára nem teszik kötelezővé, nem baj. Az egyházfiak a középkorban belestek a polgárok hálósobáiba, szoros emberfogással éltek és visszaéltek. És még később is, sokáig azt hirdették, hogy a szeretkezés, bujaság, bűn, parázñaság, hogy elsődleges célja a gyermekáldás. Nos, minden tisztelem azoké, akik ezt manapság megtartják. De meglehetősen hipokrita, képmutató társadalomban élünk, ahol a szex és szerelem sokszor tiltott, esetleg megtűrt téma. Az iskolákból a fanatikus hívők például ki akarják űzni, még a gondolatát is és a törvény szigorával sújtják azokat, akik bemerészkedni mernek az iskolákba felvilágosítani a gyerekeket, milyen sokféle változata van a szerelemnek, a szexnek. De a gyerekeknek már sok újat nem tudnak mondani, mert szép új világunkban a média és az internet a nevelő. A gyerekeket – is – igencsak érdeklí ez a téma, hiszen a külvilágban erről sokat, túl sokat látnak tapasztalnak. Melynek oka, közgondolkodás, a közerkölcs gyökeres változása, egyesek szerint romlása, a XIX. század, Viktória királynő idejének szigorú, merev erkölcséhez képest. A fanatikus hitűek utóvédharcukat vívják, nem tudják, hogy őket meghaladta az idő. Ma már a többség természetesnek veszi, hogy a szex, a szerelem öröm forrása és nemcsak a gyermeknemzésre való. Ezért ma már felszabadultabban éljük meg szerelmi életünket, még a hívők is, mert hat rájuk a felszabadult vagy elszabadult közerkölcs. Ebben a kérdésben a fontos, hogy meghúzzuk a határt. A pornográfiát, az igaz a szerelem nélküli szexet válasszuk le a humánus erotikáról. Baranyi mértéket tart, határt szab kitárulkozásának, mert van ízlése. Lehet ezt a felszabadultságot elítélni, lehet vitatni, de itt van körülöttünk. És haszonelvű médiánk erről szól, időnként harsog. A XX. század szexuális forradalmának terjedése megállíthatatlan, már csak a nők emancipációja miatt is.

Ne háborúzz, szeretkezz!

Mindezt el kellett mondanom, mert Baranyi Ferenc és sokan mások, magam is ebben a „bujálkodásban”, felszabadult és elszabadult korban éltük meg szerelmeinket, mi nem tartottuk bűnnek a szerelmet, amikor szeretni tanultunk. Amikor szerintem legfontosabb jelszó volt: ne háborúzz, szeretkezz! És azt gondolom, manapság is időszerű ez a jelszó, sok fiatalember így gondolja, – oroszok és ukránok – akik elmenekülnek a háború borzalmai elől, a halál elől, nem akarnak hősi halottak lenni, nyugodtan akarnak élni, szeretni akarnak. Ne feledjük, 50 ezer amerikai és hárommillió vietnámi fiatal halt meg értelmetlenül. És ki számolta ki, hogy 1945 után a több mint 150 háborúban hány fiatal élet veszett el. Az a gyanúm, politikusaink úgy tűnik, jobban szerettek és szeretnek háborúzni, mint szeretkezni, mert szeretethiányosak és haszonelvűek.

A szex és a szerelem már nem tabu.

Fiataljaink elől ma már nem rejtheti el az aggódó szülő Boccaccio sikamlós szerelmi történetekkel teli Dekameronját vagy Balzac Pajzán históriáját, sajnós a pornográfiát sem. De nem is tehetné, mert a technika fejlődése a média egyik bevételi forrása, a nézettség, a haszon számít, nem az erkölcs. Az, hogy kielégítse a tömegigényt, amely az oktatásügy romlásával egyenes arányban romlik, akár bevalljuk, akár nem, létezik. És esetünkben e mögött, hangsúlyozom, a szeretetetéség lapul, mert egy versenyre kényszerített, szeretethiányos társadalomban élünk. Ebben a szeretethiányos országban írta Baranyi szerelmes verseit. Arra is gondoltam, már évtizedekkel ezelőtt is hallgatólagosan elismert volt egy nő férfi és egy férjezett asszony elkalandozása a hitvesi ágytól „bocsánatos bűn”, a törvény nem bünteti.

Baranyi egyetlen „bűne”,

amiért azonban megszenvedett, hogy ő egy kalandozó magyar. És nincs ezért lelkiismeretfurdalása. És miért is legyen, ha nem ártott ezzel senkinek. Azt vallja, ami az erkölcsvédők szerint bűn.

***„Áldott legyen az asszonyok között,
ki asszonynev nélkül bátran asszony.”***

(Áldott legyen, 211. oldal)

***„...Elszánt födetlenül jártak vélem tilosban,
nem bánva, mit papol az álorcás világ,
mindig szerelmesen, mindig odaadón
engedte mindegyik bevemnek át magát.***

Szemébe nézhetek ma is akármelyiknek,

*mert tuzvése nyomán gyúlékony testeinknek
nem pernye lett, hanem izzó parázs a lélek...”*

(Hölgykoszorú, 4., 475.l.)

De talán szerelmes verseinek szépsége, meghökkentő újszerűsége, irodalmi rangja, értéke igazmondása megbocsáthatóvá teszi kalandozásait és ítései elnézőek lehetnek vele szemben. Ezért hát hasznos, jó, és ma már természetes, ha egy költő vagy író kitarja magánéletének ezt a hetedik ajtaját, leírja egy-egy szerelmi élményét. Már nem botránkozunk meg rajta, legfeljebb, ha ízléstelenül tárgyalja. Ha dilettánsan, ha pornográf, akkor elutasítjuk. Meggyőződés, hogy mindenről lehet beszélni, csak az fontos, hogy kulturáltan, ne sértsük az erkölcsöt, a jó ízlést. Baranyi pedig nemcsak a versmértéket ismeri, hanem az erkölcsi mértéket is.

Sajnos, sokan titokban olvassák a gyalázatos De Sade márki szadista kegyetlenségeit, kíváncsiságtól meg-megborzongva és elképednek, mire képes az infantilis márki kegyetlensége, mert az neki jó, ami másnak szenvedés. Amit De Sade Márki művel vagy amit a pornófilmek közvetítenek, az csak pusztá, érzelem nélküli szex, elidegenedett, közösülés, ami, ha gyakori, lélekölő. Szerencsére létezik emellett az embertelen ocsmányság mellett a tiszta szerelem, amely ellenkezik olykor korának prüd erkölcsi követelményeivel. Gondoljunk Páris és Helena, Trisztán és Izolda, Romeo és Julia, „bűnös” szerelmére. És erről a „bűnös”, ámde tiszta szerelemről írni természetesen lehet manapság is, beszámolni versben vagy prózában. Hát még a szerelemről, a férfi és nő közötti érzelemgazdag, lélekemelő, emberséget alakító érzelemről.

Mindezt azért bocsátottam előre, mert virtuális barátom, Baranyi Ferenc, akit jelentős költőnek tartok, munkásságának kezdete óta már többször megírta szerelmeit, kalandozásait. Magyar szakos feleségem szerint a gimnazista lányok kedvenc költője. De ez így nem igaz, Baranyi mindannyiunk szerelmes lelkületű, kedvelt poétája, szerelemre tanítja olvasóit. Legutóbb is gyűjteményes kötetében – tiszta szándékkal – több száz szerelmes verset, több száz példányban juttatott el olvasóihoz. 398 versének egyharmada szerelmes vers, ami arra utal, hogy ez a felettébb kellemes tevékenység hatalmában tartotta. Mindezt őszintén, derűvel írta meg. Ezért, ezért is van még mindig olvasótábora ebben a nem-olvasó, verset nem olvasó vagy keveset olvasó világunkban. A szerelemhez, mint a focihoz mindenki ért. Baranyi pedig nemcsak a szerelemhez, hanem a szerelmesversek írásához is ért, népszerűségének egyik titka ez. Ezért és lázadó, őszintén lázadó versei okán lett közkedvelt. Mert Baranyi szerelmi élete egyfajta lázadás a konvenciók, a prüdség ellen. Nem véletlen, hogy népszavazással felérő összefogás hatására volt kénytelen a hatalom Kossuth-díjjal jutalmazni munkásságát. Ez „nem semmi”, pestiesen szólva. Ez egyedülálló jelenség a magyar irodalomtörténetben.

Nos, Baranyi pályafutása minden egyes szakaszában nagy helyet foglalt el a szerelmi költészete, nyilván, mert életében nagy helyet foglalt el a szerelem. Sőt verseskönyvet is jelentetett meg 100 beteljesült kalandjáról, szerelméről. És mind a száz esetben szerelmes volt. Mindebből kiderült, hogy több száz nőt tett boldoggá. Irigylésre méltó.

Nem vagyok híve a hírességek szerelmi életét kitérgetni, ez magánügy, de...

De időnként kénytelen vagyok, mert a költő maga meséli el, méghozzá versekben, érzelmes, elgondolkodtató versekben liezonjait, szerelmi légyottjait. Így voltam *Faludy szerelmei, barátai szerepei* könyvem írása közben is, amikor a költő maga mesélte el versekben és

visszaemlékezéseiben nagyon is kitárulkozóan, őszintén hódításait. Mit tehet ilyenkor egy irodalmár? Nem tehet úgy, mintha nem olvasta volna. Írnia kell róla, mert a költő életének és költészetének szerves része. Így vagyok Baranyi Ferenc virtuális barátommal is.

Baranyi Casanova

Mielőtt azonban rátérnék szerelmi költészetének taglalására, hadd írom le, amit az ő esetében fontos elárulnom. A Casanova-típusú férfi pontosan tudja mindazt, amire a nők vágnak, a dicséretre, az udvarlásra, a simogatásra, a dédelgetésre, a gyengédségre, figyelmességre, arra, hogy szépnek, okosnak, csinosnak vonzónak tartásuk őket, és elhiteti velük, hogy mindezt tőle fogják megkapni. Baranyi ebben az értelemben talán Casanova-típusú, csak hogy ő nem szélhámos, nem kalandor. Remélem, nem sértődik meg ezen. Ő nem Don Juan-féle alak, aki megerőszakolja a nőket, aki azzal henceg, hogy milyen sok nőt legyőzött. Az ő lajstromában is van valamiféle dicsekvésféle, ez természetes, csaknem minden férfi büszke hódításaira, mert a hódítás énmegerősítő, öntudaterősítő. De Baranyi mentségére mondom, hangsúlyozom, ő a több mint 100 nőt nem legyőzte, hanem boldoggá tette. Ők szeretettel gondolnak a férfiről, mert elhitette velük, hogy szépek, szeretni valóak, amit esetleg otthon nem kaptak meg.

„Katik, Borik, Zsuzsák, Máriák és Helének

Szöktek hozzám megunt férjük mellől titokban,

Vérük lobbot vetett, ha tuzkörömbe léptek –

S emléküktől a vér énbennem is belobban.

(Hölgykoszorú. (Szonettkoszorú) 472-486. l.)

A Don Juan-típus és a Casanova-típus különbözőségéről a kitűnő osztrák tollforgató, Stefan Zweig írt izgalmas, tanulságos esszé-regényt, címe Casanova. Nos, a Casanova-típusú férfi, a szépséggel párosult értelem és a szerelem megszállottja. Nem tud és nem is akar ellenállni a kísértésnek, a szépségnek, amelynek, mint Baranyi népszerű költőként ki volt téve, mint a táncdalénekesek, híres színészek, egyéb hírességek is ki vannak téve a nők ostromának.

Baranyi szerelmi élete magánügy, és mégis közügy.

Más terület a művészetén kívüli világ, amely devalválta a szerelmet. Ebben a haszonelvű világban kell érvényesülnie a lírai költőnek. A média maga alá gyűri a művészetet, tele van szerelemnek hazudott sikamlós kalandokkal – mert erre van igény – mert a kispolgár szeret vájkálni mások magánéletében. Ebben a környezetben kell az igaz költőnek írnia az igaz szerelemről, olyanoknak is, akik nem tudnak szeretni és akik megmosolyogják a dalnokot. Emlékezzünk csak szerencsétlen Diana hercegnő tragédiájára, akit a paparazzók öltek meg. Egy nagy szerelmet öltek meg. Ezek a sakálók mindenütt ott vannak, minden szent érzést bemocskolnak, ahol szenzációként tálalhatják és sokat kereshetnek pofátlanságukkal, gátlástalanságukkal.

De mi van akkor, ha egy-egy költő nem vár a paparazzókra, intimpistás bértollnokokra, hanem maga írja meg szerelmeit? Mint mondjuk, például Ady és Faludy vagy esetünkben Baranyi Ferenc, akik önként hozzák nyilvánosságra szerelmeik történetét? De mecsoda különbség a bulvár által tált történet és a költők, zenészek által leírt élmény között. Példák erre Baranyi

szeretve tisztelt költőjének, Adynak Lédaversei, többek között a férfi és nő örök küzdelméről, ilyen a Héja-nász az avaron megdőbbentően igaz verse. Vagy hasonlóképen őszinte vallomása Faludynak felesége, Szegő Zsuzsa iránti szerelmének versbe mentése, és még ha sokakat még ma is megbotránkoztat a csinos fiatalemberhez, élettársához, Eric Johnsonhoz írott szerelmes versei. Ők úgy gondolják,

Nem mondbatom el senkinek, elmondom hát mindenkinek.

És elmondják, de ettől a pillanattól kezdve már nem magányügy szerelmeik története, hanem közügy, ha tetszik irodalomtörténet. Irodalomtörténet, mondom, mert gondolják meg, Ady és Faludy szerelmi életét, mily sok irodalmár kutatta. Kutatta, mert e versekben megírt szerelmek, nem csak a pusztá a tényről szólnak, hanem azt is érzékeltették, milyen magas fokú esztétikai szinten tudják megfogalmazni a költők érzelmeiket, amiket az átlagember csak érez, de nem tudja elmondani vagy ha el is mondja, azt a maga prózai stílusában teszi. Kocsmai módja: megvolt.

Megmondod, hogyan szeretsz, megmondom ki vagy

Tehát, Baranyi szerelmes versei közügynek is tekintendők. Mert Baranyi közszereplő. Ahogy ezt a jogászok mondják. Baranyinak ezért közszereplő, el kell tűrnie az intimpistáskodást. Kérdés, hogy hol a határ. Határ lehet az újságíró korrektsége és költői mű hangneme, minősége, mert az a fontos. Mert ha úgy tetszik,

Szerelmi tankönyvnek, daloskönyvnek is tekinthetjük Baranyi verseit.

No, nem technikai értelemben, mint a Káma Szutrát, hanem lelki értelemben. Mert ezek a Baranyi versek a test és lélek összeölelkezéséről szólnak, de főleg a lélek szerelmes versei. Amiből kikövetkeztethető Baranyinak nemcsak költői énje, hanem teljes, lelkes személyisége is. Egyszer még kezdő újságíró koromban, elvetődtem a Közlekedéstudományi Intézetbe, ahol egy közlekedés-pszichológus elmagyarázta, hogy az autóvezető úgy viselkedik az utakon, mint a közéletben vagy a magánéletben. Ha tehát erőszakos, mindenkit meg akar előzni, veszélyesen vezet. Egyszer egy tragikus eset bizonyította ezt a tételt. Valahol Nyíregyháza környékén egy erőszakosságáról ismert párttitkár a megengedett sebességnél jóval gyorsabban hajtott és szabálytalan előzés közben frontálisan ütközött egy teherautóval. Szörnyet halt. A helyszínen álldogáló parasztember csak ennyit mondott: **„Ez a marha azt hitte, hogy a párttagkönyve megvédi tulajdonosát az utakon is.”**

De ha valaki udvarias és tapintatos, jó kapcsolatteremtő, szimpatikus, derűs egyéniség magánéletében, akkor közéletében és az utakon is tekintettel van autóstársira, óvatosan vezet, igyekszik betartani a szabályokat. Ha valakinek alapvonása, hogy udvarias és tapintatos, az a nőekkel szemben is így viselkedik. Baranyi pedig udvarias, tapintatos ember, időnként persze lázadó. Szerelmi élete is egyfajta lázadás. Popper Péter házi pszichológusom is megerősítette ezt az elméletet, hogy ugyanis, az ember minden cselekedetében azonos módon, karakterének megfelelően viselkedik. Ha bunkó, erőszakos, akkor bunkó a villamoson, a parlamentben, a Bayer-showban és az ágyban is. Egy kitűnő, humorral gyilkoló történelmi filmben láttam, amint egy páncélos lovag, amúgy páncélban rohanja le asszonyát és megerőszkolja, mert az erőszak a mestersége. Nem vetkőzik le, nem tisztálkodik, mert tisztátalan kívül, belül. És folytathatnám a sort az érzelem nélkül szeretkezőkkel, a durva erőszakoskodókkal, akik számára a nő csak

zsákmány, hatalmuk kinyilvánítása, bizonygatása. Az ilyeneknek felesége többnyire átesik a komondoron.

Befektetett humánium megtérül

De Baranyi Ferenc nemcsak szavakban humanista, tudja, ahogy le is írja, hogy a „befektetett humánium” megtérül. Baranyi magánéletében és közéletében is tapintatos, udvarias, tekintettel van a másik érzékenységre, kivéve, ha a hatalmaskodókról szól, ekkor megfélemedezik jóneveltségéről, fellázad. Befektetett tapintata, udvariassága, figyelmessége az élet minden területén megtérült, a szerelemben is. Érdemes ezt eltanulni tőle. Baranyi szelíd bozótharcos, aki még ellenfeleivel is udvarias, lovagias, nem durván, hanem a gúny fegyverével párbajoz. Költőnk ráadásul szerencsés természet, derűs, iróniára hajló, jó humorérzéssel megáldott jó kapcsolattartó, szellemes csevegő. Ó, azok a régi szép idők, amikor az Astoriában nagyokat röhögünk... Mindezen tulajdonságai vonzóak a nők számára is és ezért lehet az, hogy önként adják oda magukat. És ezt az odaadást olvashatom ki a költő gyönyörű szerelmes verseiből.

Baranyi nem híve **Szabó Lorinc Semmiért egészen** szerelmi tanácsának. Ő mindent odaad, amikor szerelmes. Csak függetlenségét nem. Most sokat kellene idéznem, hiszen a Tiszta szándékkal című verseskötete tele van ilyen tisztaszándékú szerelmi költeményekkel, nőket és szerelmet dicsérő versekkel. Olvasóim maguk győződjenek meg arról, hogy Baranyi szerelmi csatáiba testét-lelkét beleadja. Baranyi azt is bizonyítja, hogy lehet egyszerre több nőt szeretni és én ezt a magam részéről elfogadhatónak tartom, már csak azért is, mert e szerelmekből kitűnő versek születtek. De azért hadd árulom el végül, amit Baranyi is elárul, hogy a 100 nő közül, csak néhány számított igazán: elsősorban a mindent tűrő, türelmes feleség, Böbe, aki megteremtette azt a hátszágot, amelyben költő férje nyugodtan dolgozhatott. Hogy is írta Baranyi mesterszonettjében?

*Száznál több volt a nő, ki testben is enyém lett,
Most nincs hely és idő, hogy mindet elsoroljam,
A sors nekem Böbét rendelte feleségnek –
A többinek csupán szeretője voltam.*

(Hölgykoszorú. (Szonettkoszorú) 472-486. l.)

És persze, Franciska? Ő is több volt, mint szerető, ha úgy tetszik, múzsa.

*„Hogy Franciskát egész múltammal megszerettem,
az kellett, hogy zsák a foltjáért kiáltson,
arra, akit kora hajnalban is kerestem,
csak életem delén sikerült rátalálnom.*

(Hölgykoszorú. (Szonettkoszorú) 472-486. l.)

Baranyinak szerencséje volt, habár Fortuna csak azokat kedveli, akik tesznek is a szerencséjükért. Nem lehet úgy a lottón nyerni, nem lehet az életben sem nyerni, ha nem tesszük meg a

számokat, ha el sem indulunk a versenyben. Szerencséje, a több mint száz nő szerencséje is, nemcsak a száz hódítás, hanem az is, hogy megtalálta hivatását, rátalált a költészetre és a zenére. Sorsa lett a zene, a költészet és a szerelem. És ami a legfontosabb, 80 éven túl is megmaradt mellette két asszony, a szerető múzsa és a valóban jóban-rosszban mellette álló hűségesfeleség, a titkár, ápoló, akikre mindig számíthatott, most öregségében is. Igen, rájuk számíthatott, számíthat, akiknek türelmét, hűségét, igaz, önfeláldozó, okos szeretetét csak csodálni lehet.

Ha nekem kellene megírnom Baranyi szerelmi regényét, mint ahogy most vázlatosan megírtam, mert bizony regénybe kíváncszó, tanulságos élet és szerelmi történet ez, akkor talán azzal kellene befejeznem, amit a Dantét fordító, *Babits Mihály írt az Osz és tavasz* között szív és lelket melengető, borzongatóan szép vallomásos versében már nagy betegen. És ezek a sorok, úgy gondolom, méltóak a kései utódhoz, költőtársához, Baranyi Ferenchez. Az idézetből szándékosan hagytam el a szomorú refrént, amelyet a művelt olvasók, különösen az öregedő olvasók úgyis hozzá tesznek majd, mert a betegségek átrendezik az ember értékrendjét és ami addig olyan természetes volt, minthogy levegőt szívunk, most felértékelődik.

*Este van már, sietnek az esték,
álnokul, mint a tolvaj öregség,
mely lábhegyen közeledik, halkan,
míg egyszercsak ugrik egyet, s itt van!
Nem tudjuk már magunkat megcsalni...*

*...Száradt toke, únt tavalyi vendég:
nekem már a tavasz is ellenség!
Csak te borulsz rám asszonyi jóság,
mint letört karóra a rózsák,
rémült szemem lassan eltakarni...*

Deák Mór: Próba

letettem poharam
s hova tettem
a világ peremére tettem

megbillen kicsit
nem kapom el
itt már nem lehetünk
csak ketten

nézz a szemembe
én állom
farkasszemezünk
meglétem óta
te vagy a jó
és én a gonosz
vagy én a jó?
ez itt csak próba

reszketek minden porcikámban
tudom hogy erősebb vagy nálam
nem pislogok
már hull a könnyem
hullik mindenki otthonában

nem bírom
és már te sem bírod
nincs forgatókönyv
nincs tovább

penge pengét fog
minden vérzik
mindenki védi otthonát

letettem poharam
s hova tettem
a világ peremére tettem
minden ízemben reszketek
s velem szemben itt reszket Isten

elfogy az élet
a fáradt tajték
partot ér és a homokba veszik

tenger lét
páráll mögöttem
mindegyik sajog egy kicsit

sirályok szárnya alatt a hajnal
mocorog már
s ha felrebbentik

vörösen a
kialvatlanságtól
megbíborítja a felhőit

én is így
bíborítottam mindent
sárgítottam feketítettem

voltam párszor
Poszeidón is
s immár egyetlen színem sincsen

a tenger
nélkülem hullámzik
és nem velem csap föl magasra

partot értem
és belevesztem
a vakító fehér homokba

Jahoda Sándor: Ébren járkálok

lehunyja kis szemét
a kis szemét
de én ébren járkálok

alvásomat elvitte a cica
hogy' is volt –
nehéz piaci helyzet
savanyúkáposzta-szagot libegtetett a szél
és akkor *hirtelen*
hirtelen belépett a macskadiktátor –
zokszó nélkül
túrtem
fel az ingujjamat

Jahoda Sándor: Nem látom már

nem látom már
a hangyát
aki meg *akarta* mászni
a Csomolungmát –
útközben
biztos megfagyott
vagy megfulladt
az oxigénhiánytól
azért
ne lógasd az orrod
nem sikerült
hát nem sikerült –
majd *legközelebb*

Jahoda Sándor: Burukk

nézzenek oda
az égen köröznek
az éhes
galambok
hamarosan alászállnak
és lecsapnak
a – *már* – szétcsócsált
kiflivégre –
ó könnyörtelen természet!

Karinthy Frigyes: Vak csibe

Nevetséges, valakinek mégiscsak el kell mondani ezt a dolgot és még hozzá hamarosan, mielőtt meggondolnám, és eszembe jutna, hogy ostobaság. Kinek mondjam el? Annak az újságírónak – szent isten, hát csináljon belőle riportot. Vagy itt, szemben ül egy huszárcapitány, talán bemutatkozom, és elmondom neki.

De előbb mégis meg kellene fontolni, legalább azt, hogy hogyan kezdjem. Hát nézze, kedves kapitány úr, most három hétig falun voltam – bizony, egyik rokonomnál, és most, egy hét alatt történt ez a dolog. Nem, nem, nem velem történt, dehogy. Hanem egy kiscsibével történt, nem – nem valami kisleányt gondolok, hanem igazi kiscsirkét, olyan sárgát, akkorát, mint az öklöm, buta kis csőrrel és vékony, bőrös lábakkal.

Valami tíz darab volt, egy öreg, morgós tyúk – az anyjuk – vigyázott rájuk. Az udvarban szaladgáltak, mindig egy rajban, mintha vékony cérnával a tyúk lábához volnának kötve. Világossárgák voltak és roppant ostobák, tessék elképzelni, ilyen apró kis állatok. A vén tyúk szigorú volt, de igazságos; egész nap velük foglalkozott, kapart nekik mindenféle magot meg mit, nem tudom, hogy mondják ezt vidéken, mert városi ember vagyok. Ha nagyon buták voltak, akkor kokkantott egyet, és kemény anyacsőrével megkoccintotta a buksi, sárga fejeket. Rendesen olyankor vált szükségessé az effajta fenyték, mikor tyúkanyó leült, amit a csibék nagyon szeretnek: nyakra-főre futottak a jó, meleg pelyhek alá, ügyetlenül egymásnak futottak, és addig nem volt csend, míg egy mérges, korholó vakkantás kíséretében oda nem ütött az egyiknek. Az akkor ijedten, siránkozva csipogott egyet-kettőt, és gyorsan bebújt a szárnyak mögé. Ugyanígy járt az is, amelyik kíváncsiskodott, kidugta a fejét, nem maradt nyugton. Akkor aztán csend lett: a csibék eltűntek, a tyúk kövéren és melegen lélegzett, lüktetett a fejük fölött, és a csibék aludtak, behunyt szemmel, boldogan, mint a tej.

Ez a kiscsibe, amelyikről beszélek, ez volt a legkisebb, onnan ismertem meg, mert különben egész egyformák voltak. Fehéressárga volt, még ügyetlenebb, mint a többi, mindig baj volt vele.

Megfigyeltem, hogy leggyakrabban ez kapott barackot a buksijára: amellet mégis ez volt a leganyásabb – csak a szárnyak alatt szeretett lenni, az ételt nem becsülte többre. Mindig ott lábatlankodott az anyja körül, hogy az majd felbukott benne néhányszor. Nagyon szerette a meleget, úgy látszik, korábban kelt ki a tojásból a kelleténél. Nagyon kedves volt, mindig elől akart lenni, pedig a legkisebb lába neki volt – de szaporázta a lépést, és ijedten, sápgogva csipogott hozzá, ha arról volt szó, hogy első legyen a puha fészekben, langyos pelyhek alatt. Ott aztán elcsöndesedett. Igen.

Jó, jó, kapitány úr, mindjárt rátérek. A dolog úgy kezdődött, hogy reggel a kiscsibe nem evett, és még kisebb volt, mint rendszeren. Valami határozatlan volt az egész kis állaton, közbe támolgott, és többször felborult, megbotlott. Odamentem, és felvettem a földről: nem futott el, ez volt a furcsa.

A kezemen feküdt most, egy kicsit remegett, a fejét, ami akkora volt, mint egy mogyoró, behúzta, és csudálkozva várt, hogy mi lesz.

Ekkor láttam, hogy mind a két szeme bedagadt.

A nevetséges, átlátszó kis szemhéjak, amivel madárféle alulról fölfelé zárja el gyöngyszemét: most duzzadtan, pirosan tapadtak a pihék közt. Először azt hittem, hogy csak ijedtében hunyta be, de aztán láttam, hogy nem tudja kinyitni.

Odavittem Márton bácsihoz, és megmutattam neki a csibét. Szakértelemmel nézegette, bólintott. Elmondta nekem, amit faluhelyen, úgy látszik, mindenki hallott már, de engem nagyon meglepett: hogy ez a kiscsibe hirtelen belenézett a napba, és most gyulladt a szeme. Kérdésemre, hogy mit csináljak vele, vállat vont Márton bácsi: próbáljam meg, egy kis vizes pamuttal csavarjam be a csibe fejét, tegyem az ablakba, és hagyjam ott egy-két napig.

És két napig az ablakban volt a kiscsibe és türelmesen várt, bekötött fejjel, mint egy kis beteg. A zsalut leengedtem, és betettem a táblákat.

Délután háromkor kezdett el csipogni. Odakint, a tikkadt napfényben porzó udvaron akkor ült le délutáni bóbiskolásra tyúkanyó – a jó fészekért veszekedő csibék csipogása behallatszott: bent, a pállott és alvó szobában valami szorongató és vigasztalan csendesség homálykodott. Ebben a csendességben hangzott fel a beteg csibe torka; – oly váratlanul és rögtönösen, hogy nem lehetett kétség benne: az udvarra felelget, azokkal szeretne beszélgetni. Aztán három óra hosszat egyfolytában, megszakítás nélkül és fokozódó fájdalommal panaszkodott. Végre elgyengült a hangja, és csend lett.

Másnap kint voltam a hegyekben: hatkor jöttem meg. Már a küszöbön megütötte fületem a beteg csibe hangja: egész nap csipoghatott, mert rekedt volt, mint valami icipici csengettyű, ami megrepedt.

Másnap reggel erre a csipogásra ébredtem megint. Ekkor nagyon megsajnáltam a kiscsibét: óvatosan kivettem az ablakból, és kicsavargattam a nedves gyolcs közül. Abban a pillanatban elhallgatott, mintha elvágták volna a torkát.

Egészen kicsike és sovány volt most: a pelyhek, vizesen, hozzátapadtak nyomorult kis bőréhez: buksi fején pedig hetykén, borzasan állt néhány nedves, összetapadt toll. A nyaka kopasz lett és ráncos és veres, mint a paprika. Mikor a kezem melegét érezte, nagyon csendes lett: hallgatózott. A két kis szem nem nyílt fel többé – elmúlt a daganat, de a két gyöngy üresen és

fehéren tárogott a héjak közt: a kiscsibe megvakult. Nem furcsa? Én nem is tudtam, hogy a csibék is megvakulhatnak.

De nagyon nedves volt és borzas, és én kivitem azért az udvarba, ahol sütött a nap, és letettem a földre, hogy megszáradjon. Állva maradt a csupasz földön: mint két gyengén megtámasztott gyufaszálon egy fél marék sárga kóc. Csámpásan állt, behúzta a fejét, és hallgatózott. Csibék szaladgáltak csipogva, és fűillat csapott a csőréhez. A vak csibe állt, és egy hang nem jött a torkából. Aztán ügyetlenül lépni próbált egyet, de mindjárt megállt megint. Most igen-igen elcsudálkozott.

Ezután ez történt.

A tyúk felállt, odajött a csibéhez: a csibetestvérek is odafutottak és körülállták. A vén tyúk kotkodácsoló egyet, aztán odakoppantott a csőrével – hát te honnan kerülsz elő és milyen állapotban? – mondta haragosan. A vak csibe nem felelt egy kukkot se, bűnbánóan gubbasztott, hagyta ütni magát, lógó csőrrel és összehúzódva – és kimondhatatlan boldogság volt a hallgatásában.

Aztán otthagyták, és a tyúk leült megint, és a kiscsibék aláfurakodtak. Most megmozdult: a hang után tipegett, de már nem tolakodott: szerényen és udvariasan bújt el a tollak közt, és most nagyon, nagyon boldog volt, és úgy volt megint, mintha semmi se történt volna, s rossz álom lett volna az egész.

Aztán sokszor láttam így a vak kiscsibét. Ott mászkált a többi közt, és nem volt már öröme, csak ha az anyja körül lehetett... igen... nem furcsa?... csakhogy sokszor egy dobogó láb felriasztotta a tyúkot, a csibék szétszaladtak, és a vak csibe magára maradt: felállt, behúzta fejét, és hallgatózott. Nem nagyon törődtek vele most már: hozzászoktak riadt, sovány kis testéhez. Én is elfelejtettem.

Egy hét múlva egyszer megláttam megint. A fáskamra oldalában gubbasztott. Egészen egyedül volt: úgy látszik, elfáradt, leült. Óvatosan hajoltam le, hogy el ne riasszam: de nem volt szükség erre a vigyázatos mozdulatra, a vak csibe meg se moccan, mikor a kezembe vettem. Nem is csipogott: közönyösen hagyta, hogy áttegyem a másik tenyerembe, félrehajtotta a fejét. Lábam alatt csipogtak a csibék, de a vak csibe nem felelt már nekik.

Ekkor eszembe jutott valami: a másik tenyerembe néhány magot tettem, és egy cseppecske vizet: most a vak fejét odaszorítottam a magokhoz. Egyszer, kétszer, nem reagált: harmadszor kinyitotta a csőrét, és odakapott. A tenyeremet találta: újból, most már mohóbban biccentett oda, és ezúttal felszedett egy magot. Sokáig tartott, míg ziháló és vonagló torokkal lenyelte: párat pötyögött még a csőrével, mintegy biztosan tudni akarta, lement-e már, aztán élénken kinyújtotta a fejét, keresgélt, és most sebesen, egész kihűlő testében remegve, bedagadt szemekkel, és csupasz, kopasz fejjel enni kezdett. Igen... és ekkor láttam... hogy a kis lábai... egészen... na, igen... egészen le voltak száradva... leszáradtak a lábai...

Hogy mi... hogy minek mesélem én ezt el... tetszik tudni... bizony isten, nem tudom, tudniillik csak azért, hogy furcsa, ugye... csak éppen ezt, mert aztán óvatosan letettem a földre, hogy majd másnap reggel megint megnézem... de már megdöglött... mire megnéztem... ott feküdt, döglötten, ahová letettem, a leszáradt kis lábai égnek meredve... de hát mit csodálkozik ezen, kapitány úr, csak nem hiszi, hogy bolond vagyok, úgy néz rám... hát nem mesélhetem én el, mi van abba... hiszen elég furcsa... ön talán hallotta már, hogy a csibék is megvakulhatnak?...

én még sohase hallottam... csak ezt akartam mondani... és hogy milyen buta egy látvány volt...
 amint úgy kapott a kis fejével a magok után... na!... gyerekség!... ideges vagyok... na...
 nevetőgörcsöt kapok min... mindjárt... Köszönöm... csak hagyja... van nálam zseb...
 zsebkendő... mindjárt jól vagyok... ne nézzen ide... micsoda egy hülye vagyok, igazán... olyan
 rettenetes nehéz lett a szívem... alásszolgája...

Le Fondant: A Tappancs és a Parancs

Szól a Tappancs toppantóhoz: „Ki vagy, vad?
 Jól lépsz, de vigyázz, ki ne fáraszd magad.”
 Koppanó sarokkal: „Vagyok a Parancs.”
 „Zamatos gyümölcs a vérbélű narancs.”
 Szíj csattan: „Süket, még hogy magyar narancs?”
 „Akkor más ki lennél, mint a magyar pancs?”
 Váll-lap roppan, lampasz reccsen, sild rezeg,
 ujjnak koccan, már kemény a szervezet:
 „Mondom hát, pupák: Parancs, Parancs, Parancs!”
 „Nem jelent az semmit, koronás agancs
 több csodálatot kelt, mint száz rossz parancs
 és parancsra lihegők, ezer rikkancs
 gyülevész hada, a rendet romboló,
 ám annak nevében nyüzsgő széltoló.
 Hogyha jó a fő s a test, jár a sok mancs
 észrevétlen, »Jobbra át!«, »Vigyázz!«, »Toppants!«
 nélkül, szabadon, zeng, dalol Bükk, Karancs.
 Kérkednék bárki, hogy ő, ő a Tappancs?”

S ki nem érti e csattanót benőtt agancs,
 vagy gáncs okán, soroljon rímeket:
 lebbencs, durbincs, bilincs jelszónak mind mehet,
 csakúgy komancs, labanc, grabanc, sőt, para-ancs.

Húrok

Nándi Mihály: Opera anima

Kipirult arccal érkeztünk az Operába, a várható örömökre készülve. Miért ne lehetne olyan itt is, mint a vidámparkban? Erről gondoskodik az új Opera anima program. Célja az unalmas, kiürült, haldokló operaműfajt olyan valós életingerekkel feltámasztani, amelyekhez nemhogy zenei, de semmilyen előismeretek nem szükségesek. A látogató kezdetben csak annyit vesz észre, hogy az Ybl-palota nézőtéren drótkötélpályák futnak. Amikor a nyitány elkezdődik, ínycsiklandó percc és kakaócsiga illata árad szét. A függöny felgördülte után, körülbelül akkor, amikor Don Giovanni életre-halálra párbajozik a kormányzóval – ha a *Don Giovannira* váltott jegyet az ember – valóban percc és kakaócsiga kezd aláhullani, mint manna az égből, a drótkötélpályákon pedig kis kazetták jelennek meg. Ha valaki hozzányúl az ételhez, leereszkedik hozzá egy automata, amely készpénzt és hitelkártyát egyaránt elfogad. Nyilvánvaló, hogy a fizetés és nyugtaadás folyamata, majd pedig a csemege elfogyasztása olyan élményt kínál, amely feledteti a színpadi dögunalmat.

Amikor Don Giovanni lakodalomba tévedvén egyenesen a menyasszonyt akarja elcsábítani, remekül feldobja a jelenetet, hogy kivágódik a nézőtér összes ajtaja, és büfékocsikat tolnak be, miközben azt kiabálják: „Virslit vegyenek!” Lehet választani, hogy mustárral ketchuppal vagy majonézzel szolgálják-e fel, és míg a papírtálcák kézről kézre vándorolnak, a csoporttudatnak oly pártalan légköre keletkezik, hogy a leereszkedő fizetőautomaták itt már becsületkasszává alakulnak.

A szünetben azután mindenki izgatottan tárgyalja, elég só volt-e a perccen, cukorból vagy kakaóból jutott-e több a csigába, a mustáros, illetve a ketchupos virsli hívei komoly vitába bonyolódhatnak, azok elnéző tekintete mellett, persze, akik úgy gondolják, a majonéz mustárral és ketchuppal egyaránt élvezetes.

A második felvonásban a vérig sértett vőlegény összeszedi a falubélieket, hogy a segítségükkel móresre tanítsa Don Giovannit, de végül őt lazsnakolják meg. Ekkor a drótkötelekre szerelt trapézokon artisták repülnek be a csillárra, majd megcsinálják a nagy halálugrást. Döbbsent sikolyok, elismerő füttyszó, az artisták az elismerés fogadására kézen állnak a karzat korlátjain. Amikor azután a temetőben mulatozó Don Giovannit rendre inti a kormányzó szobra, amelyet viccből vacsorára hívnak, de arra a kőember elmegy – és már-már elaludnának a nézők –, az artisták kötélugrás technikával levetik magukat, és sült galambot tömnek minden szájba, amely tártva maradt. Fizetni nem kell, a felajánlásokat a foájén elhelyezett urnákban várja a K&KIA, azaz a Kormánytagok és Kormánybiztosok Illetménykiegészítését szervező Alapítvány.

Kapcsolat

Impresszum

Felelős kiadó: Ballai László, 1022 Budapest, Filler u. 78-82.

Felelős szerkesztő: Ballai László

Technológia és design: Vasáros András

ISSN 2063-4285

Elérhetőség

Szerkesztőség: szerkesztoseg@marcius15.hu

Webmester: webmaster@marcius15.hu

www.marciustizenotodike.hu - © 2010-2024 Marczius Tizenötödike. Minden jog fenntartva!